

Čitateljski stavovi i prakse učenika predmetne nastave Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima

Sovar, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:546259>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**



Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)



Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij Informatičkih znanosti (jednoprredmetni)

Elena Sovar

**Čitateljski stavovi i prakse učenika predmetne
nastave Osnovne škole Ljudevita Modeca u
Križevcima**

Diplomski rad

Zadar, 2024.



Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij Informacijskih znanosti (jednopedmetni)

**Čitateljski stavovi i prakse učenika predmetne nastave
Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima**

Diplomski rad

Studentica:

Elena Sovar

Mentor:

Izv. Prof. Mirko Duić

Zadar, 2024.



Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Elena Sovar**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Čitateljski stavovi i prakse učenika predmetne nastave Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

Sažetak

Znanstvenici upozoravaju na sve lošiju pažnju i koncentraciju kod mladih. Sve se manje vremena provodi čitajući, a sve više uz ekrane i društvene mreže. Ovaj se rad bavi upravo temom čitanja mladih, istražujući čitanje kod učenika osnovne škole. Motivacija za pisanjem nastala je sa željom da mlade motivira na čitanje. Rad istražuje različite aspekte dobrobiti čitanja, naglašavajući pozitivne utjecaje koje čitanje ima na pojedinca i društvo. Kroz analizu znanstvenih istraživanja, među dobrobitima redovitog čitanja ističu se razvoj kognitivnih vještina, poboljšavanje koncentracije, smanjenje stresa te poticanje emocionalne inteligencije. Također, rad se bavi društvenim i kulturnim aspektima, istražujući kako čitanje doprinosi širenju znanja, razumijevanju različitosti te poticanju kreativnosti. Cilj istraživanja u ovome radu bio je istražiti čitateljske stavove, prakse i motivacije učenika, na primjer, što motivira učenike na čitanje i koja su mišljenja učenika o utjecaju čitanja na njih. Ispitani su učenici Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima, koji su kod nastavnica prepoznati kao zainteresirani za čitanje.

Ključne riječi: čitateljski stavovi, mladi, dobrobiti čitanja, društvene mreže

Sadržaj

1. Uvod	8
2. Karakteristike informacijskog društva i kako one utječu na život učenika	9
2.1 Digitalna pristupačnost.....	11
2.2 Digitalne knjižnice i otvoreni pristup kao podrška u nastavi	13
3. Kako su društvene mreže ostvarile prevlast u privlačenju pažnje mladih	14
4. Važnost čitanja	18
4.1 Što znamo o čitanju danas	18
4.2 Čitanje popularno znanstvenih tekstova	25
4.3. Dobrobiti čitanja	26
5. Analiza čitanja u Hrvatskoj	29
5.1 Analiza čitanja u knjižnicama.....	29
5.2 Istraživanja tržišta knjiga.....	33
6. Poticanje čitanja u mladih	35
6.1 Čija je dužnost motivirati dijete na čitanje?	36
6.2 Kako potaknuti čitanje kod djece i mladih?	39
6.3 Čitateljski klubovi za mlade	41
7. Istraživanje	42
7.1 Cilj istraživanja.....	42
7.2 Metodologija, instrument, uzorak	43
7.3. Rezultati	44
7.4 Rasprava	48
8. Zaključak	50
Literatura	51
Prilozi	53
Pitanja za intervju	53
Transkripti intervjua	55

Popis slika

Slika 1. Grafički prikaz suživota različitih načina čitanja (Kovač, 2021).....	19
Slika 2. Piramida čitanja (Wolf, 2008).....	20

Popis tablica

Tablica 1. Broj sveukupnih posudbi u narodnim knjižnicama 2017.-2021.	29
Tablica 2. Broj registriranih korisnika u narodnim knjižnicama 2017.-2021	30
Tablica 3. Populacija koju narodne knjižnice trebaju uslužiti 2017.-2021.	30
Tablica 4. Broj novoupisanih korisnika 2017.-2021.	31
Tablica 5. Omjer učlanjenih korisnika i ukupne populacije.....	31
Tablica 6. Broj korisnika razvrstan po dobnim skupinama i analiziranim godinama.....	32
Tablica 7. Postotak stanovništva koji pročita barem jednu knjigu.....	33
Tablica 8. Načini dolaska do knjiga, usporedba tijekom godina. Izvor podataka: Kvaka, 2022.	33

1. Uvod

Ideja diplomskog rada nastala je iz svjesnosti o sve slabijoj navici čitanja među svim generacijama diljem svijeta. Ne postoji samo jedan uzrok što slobodno vrijeme vrlo malen broj ljudi posveti čitanju niti je moguće odrediti sve uzročnike i posljedice takvih navika. Moguće je stvoriti svijest o važnostima i dobrobitima čitanja. Putem pomno odabranih medija i tehnika još uvijek se može doprijeti i do najmlađe i najstarije populacije.

Konkretno rad obuhvaća radove koji se bave navikama čitanja, utjecaju čitanja na razvoj mozga, ali i društvenim mrežama i njihovim utjecajem jer kako se provedenim kvalitativnim istraživanjem pokazalo, mladi upravo njih vide kao glavnog krivca za slabe navike čitanja. Istraživanje koje se provelo u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima potvrdilo je već postojeće pretpostavke o stajalištima mladih, ali također je poslužilo i kao prikaz dobre prakse učitelja hrvatskoga jezika te škole, roditelja i samih đaka koji su se istaknuli ljubavlju prema čitanju.

Što se tiče povijesti istraživanja o čitanju, postoji veliki broj literature koja se bavi pitanjima navika čitanja. Istraživanje provedeno za Hrvatsku gospodarsku komoru i Zajednicu nakladnika i knjižara povodom manifestacije Noći knjige 2022. godine obuhvaćalo je 1000 ispitanika. Slična su se istraživanja odvijala jednom godišnje od 2011. godine i u njima se istraživao postotak onih koji pročitaju barem jednu knjigu godišnje. Taj postotak uglavnom varira između 45 i 55 posto.

Iz takvih i sličnih istraživanja vidljivo je da većina ljudi ne čita u slobodno vrijeme. Iako se kroz najranije oblike nastave govori o dobrobitima i važnostima čitanja, mnogima je ono zamorno ili nepotrebno. I u provedenom istraživanju za ovaj rad ispostavilo se da su adolescenti u osnovnim školama itekako svjesni slabe prakse čitanja, a kao glavni razlog navode vrijeme provedeno na Internetu, konkretnije društvenim mrežama. Učenici su pokazali svjesnost o premalo čitanja knjiga među njihovim generacijama, ali ne mogu obrazložiti zašto je to tako te zašto je toliko zanimljivo provoditi vrijeme na mobilnom uređaju ili osobnom računalu.

U radu su istaknuta istraživanja koja ističu važnost čitanja za razvoj mozga, rječnika i empatije. Informacijski stručnjaci, nastavnici i roditelji morat će posegnuti za novim strategijama privlačenja učenika u knjižnice.

2. Karakteristike informacijskog društva i kako one utječu na život učenika

Informacije su važan resurs 21. stoljeća. Uz riječ „informacija“ vežemo pojmove poput informacijsko društvo, informacijska pismenost, informacijske tehnologije. Informacije se šire putem medija koje je još McLuhan nazvao porukom. Društvo informacija, kako nazivamo današnje društvo, najlakše je definirati kao društvo koje svoj razvoj temelji na znanju, društvo koje stvara, dijeli i koristi stečena znanja za dobrobit i razvoj svojih članova (Mujić, 2006). Mediji nisu samo masovni mediji poput televizije i radija. Mediji su svi kanali putem kojih dolazimo do informacija. Vrlo jeftin, a sveprisutan izvor informacija je Internet. Također su tradicionalni mediji preselili na Internet koji je postao glavni izvor informacija, i to provjerenih ali i neprovjerenih informacija. Korisnici dobrovoljno daju osobne podatke zauzvrat za besplatno korištenje društvenih mreža i javnih mrežnih servisa. Promjene odnosno novine u tehnologijama dovele su do promjena struktura ljudskog rada. Dovele su do promjene načina obavljanja poslova, proizvodnje, promijenile su ljudske navike i ponašanja.

Tehnologije imaju utjecaj na mlade i njihove načine učenja i ponašanja. Prensky (2001) u svome radu *Digitalni urođenici, digitalni imigranti (Digital Natives, Digital Immigrants)* s razlogom tvrdi da tradicionalni sustav obrazovanja više ne odgovara današnjoj generaciji učenika. Zastario je, a najviše od svega nedostaje mu tehnologije. Generacije rođene 90-ih godina prošloga stoljeća i kasnije, odrastale su uz Internet na kojem se dobro snalaze te brzo uče novonastale trendove, prate promjene i nadogradnje koje se događaju svakoga dana. Njih nazivamo digitalnim urođenicima. S druge strane se koristi pojam digitalni migrant za one koji su odrastali bez Interneta, konkretnije s drugačijim komunikacijskim kanalima.

Karakteristika digitalnih urođenika je obavljanje više zadataka odjednom (*multi-tasking*). Navikli su informacije dobivati mnogo brže i paralelno obrađivati veći broj informacija. Internet, a pogotovo najkorištenije društvene mreže, doprinijele su tome da mladi izabiru vizualne prikaze prije teksta kao i izvore informacija koje slučajno pronađu. Njihovi nastavnici, zbog posljedica navika kod mladij koje su prouzročene tehnologijom, suočavaju se s problemima tradicionalnog poučavanja, pažnjom na nastavi i učenjem korak po korak. Naravno, promjene koje se događaju ne znače isključivo negativne strane promjena društva. Veće ili drugačije potrebe učenika i studenata dovele su do razvoja i nadogradnje nastave s novim materijalima i načinima učenja. U području pedagogije naširoko se piše o optimalnim načinima učenja što je daleko od suhoparnih recitiranja činjenica na što su prijašnje generacije navikle.

Kada je riječ o nastavi i mladima, neke od najvećih promjena u načinima poučavanja i samom obliku nastave dogodile su se tijekom nedavne Covid-19 epidemije tijekom koje su škole nastavu preselile u digitalno okruženje. Takva je nastava imala neke očigledne propuste poput manjka pažnje i komunikacije uživo. Autor također naglašava važnost da se svako područje i svaka razina obrazovanja prilagodi potrebama učenika što podrazumijeva da se oslušuju njihove potrebe i prihvaćaju njihove ideje (Prensky, 2001).

Mujić je također vrlo rano shvatila potrebe i promjene koje se očekuju u društvu znanja. Kao vjerojatno najvažniju sposobnost navodi fleksibilnost (Mujić, 2007). U ovome kontekstu to znači prihvaćati novonastale promjene, biti otvorenog uma pri suočavanju s problemima i kreativnost pri njihovom rješavanju. Kao glavne vještine potrebne za 21. stoljeće Mujić ukazuje na otvorenost za promjene, brzo oslobađanje potisnute kreativne energije, sposobnost za brzo donošenje odluka, osobna odgovornost, intrinzičnu motivaciju, emocionalna inteligencija, originalno mišljenje, fleksibilnost, multifunkcionalnost, cjeloživotni samoodgoj i samoobrazovanje, sposobnost samoorganiziranja, samodostatnost, povjerenje u samoga sebe. Također, autorica obrazovni proces sa šablonskim načinom rada, vidi kao blokiranje fleksibilnosti. Predlaže transformaciju učenja koje će omogućiti sveobuhvatno razumijevanje svijeta, njegove kompleksnosti, prilagođavanje vlastitim potrebama.

2.1 Digitalna pristupačnost

U sklopu društva znanja u kojemu se kao najbrži i najrasprostranjeniji izvor informacija koristi Internet, važno je spomenuti i digitalnu pristupačnost. Internet je, između ostalog, masivna baza knjiga i znanstvenih radova. Iako ga često vidimo kao sredstvo zabave i odvlačenja pažnje, znanje se dijeli brže no ikad. Sasvim zasebnu raspravu valja posvetiti otvorenom pristupu, e-knjigama, pretplatama i e-knjižnicama.

Digitalna pristupačnost tumači se kao mogućnost da svatko ima pristup digitalnoj tehnologiji bez obzira na invaliditet, dob ili bilo kakva ograničenja, kao što su slaba internetska veza, slabije razvijene vještine vezane za korištenja tehnologije ili nepoznavanje određenog jezika (Horvat Klemen 2022). U svome radu Car definira digitalnu pristupačnost kao situaciju u kojoj su neki računalni programi, mrežne stranice i uređaji zasnovani na informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji, prihvatljivi i pogodni za osobe s invaliditetom ili osobe koje imaju ograničenu pristupačnost (2019: 64-67). O digitalnoj pristupačnosti raspravlja se u Europskoj uniji koja razvija strategije kojima bi se omogućio nesmetan pristup digitalnim tehnologijama. Za ovaj rad je važno istaknuti da se pristupačnost može ograničiti i zbog slabe financijske situacije obitelji u kojima se nalaze mladi, a kojima je pristup Internetu od obrazovne važnosti. Iz istog razloga se, između ostalog, u školskim i visokoškolskim knjižnicama mora nalaziti adekvatna oprema za obavljanje obveza vezanih za školu ili fakultet. Načela stabilnosti, razumljivosti i uočljivosti služe kao smjernice kako bi se uočile i prevenirale eventualne prepreke za korisnike i za to da navigacija po mrežnim stranicama bude jednostavna, jasna i postavljena na način da se svaki korisnik na njima može snaći. Od godine 2019. i u Hrvatskoj je na snazi *Zakon o pristupačnosti mrežnih stranica i programskih rješenja za pokretne uređaje tijela javnog sektora* (Zakon o pristupačnosti, 2019). Ovim se Zakonom želi osigurati pristup javnim uslugama i informacijama svim korisnicima, s posebnim naglaskom na osobe s invaliditetom i starije osobe tako da dizajnom, funkcionalnosti i sadržajem budu pristupačne svim korisnicima (Horvat Klemen, 2022). Važna je stalna edukacija onih koji imaju ograničenu digitalnu pristupačnost i edukacija onih koji rade na sprječavanju digitalne isključivosti.

Prilikom spominjanja digitalne isključenosti često se spominju osobe starije životne dobi te osobe s invaliditetom, ali kako bi se ovaj pojam uklopio u kontekst rada važno je spomenuti zašto se ne smije pritom zaboraviti na mlade. Čitanje se ne smije ograničiti samo na pojam knjige. Upravo raširenost i sveobuhvatnost Interneta neiscrpan je izvor znanja i razonode. Obrazovanje 21. stoljeća podrazumijeva korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi i za školski rad. Knjige su zbog toga postale drugi izbor pri traženju informacija. Proces objavljivanja traje dugo, knjige se uređuju, lektoriraju, idu u tisak. Informacije u

knjigama često su zastarjele i teško ih je pretraživati. Informacije na Internetu uvijek su dostupne, u bilo koje doba dana te su pretražive po riječima (čitatelj više ne mora čitati cijelu knjigu da bi došao do informacije koju traži).

Iako Internet vrvi obiljem neprovjerenih i površnih informacija, neupitno je da može pružiti i nove vrijedne informacije i otvoriti nove horizonte učenicima. Nažalost, zbog ograničenog pristupa znanstvenim radovima i dalje ne postoji pristup informacijama i znanju kakvog bi dionici društva priželjkivali. Zbog ograničenosti financijskih sredstava knjižnice ne mogu osigurati pristup skupim znanstvenim bazama podataka ili digitalnim časopisima niti uvijek nabavljati knjižnu građu koju žele.

2.2 Digitalne knjižnice i otvoreni pristup kao podrška u nastavi

Pristup informacijama važna je komponenta obrazovanja i temeljno ljudsko pravo. U području informacijskih znanosti otvoren pristup repozitorijima, bazama podataka i digitalnim knjižnicama nezaobilazna je tema rasprava prilikom kojih stručnjaci ulažu napor u borbu za besplatan i jednostavan pristup ovim vrijednim izvorima informacija. Svoj uzlet digitalne knjižnice doživljavaju 1990-ih, a za njihov nastanak nisu zaslužni samo knjižničari tradicionalnih knjižnice već svatko tko zastupa njihovu ideju, pohranjuje sadržaj u njima. Pojava World Wide Weba utjecala je na sve sfere društva, a za ovaj rad posebno je važno na koji način se mijenjaju ili nadograđuju knjižničarski i izdavački načini poslovanja i usluga. Postoji velik broj digitalnih knjižnica različitih po sadržaju i veličini. Iako digitalne i dalje je potrebno da budu organizirane i da imaju pogodne načine pretraživanja njihovih sadržaja.

William Y. Arms (2000) slaže se kako je razvitak tehnologije i Interneta neminovno utjecao na načine ljudske komunikacije i samu njezinu izvedbu. Samim time se mijenjaju i informacijske potrebe i ponašanja. Digitalne knjižnice odgovaraju na te potrebe, one dolaze do korisnika lakom dostupnošću. Osim što je njihov sadržaj lakše dijeliti i ažurirati, njihova vrlo važna karakteristika je i financijski povoljna pohrana sadržaja.

Razna djela 21. stoljeća često nastaju u digitalnom obliku pa ih samim time nije zahtjevno postavljati u digitalne baze podataka. Pri tome je bitno istaknuti da je za objavu bilo kakvih autorskih radova potrebno poštivati autorska prava. Internetske lokacije koje sadrže djela bez poštivanja autorskih prava nazivaju se piratske knjižnice. Korisnici iz cijelog svijeta za njima posežu radi dostupnosti sadržaja do kojeg drugim putem ne mogu doći.

Motivacija za razvojem piratskih digitalnih knjižnica može varirati od želje za zaradom do ideoloških ciljeva. One osiguravaju veći broj e-knjiga te pristup većem broju ljudi s manje ograničenja (Balázs, 2015). Zbog neravnopravnosti u pristupu informacijama, Balázs skreće pozornost na neravnomjernu distribuciju znanja u svijetu. Tijekom vremena je nastala i ideja jedinstvene digitalne knjižnice koja bi sabirala sve objavljene knjige i radove na svijetu. Kahle (2018) ističe važnost suradnje stručnjaka i knjižnica diljem svijeta te to vidi kao način putem kojeg će se stvoriti suradnička digitalna knjižnica. Raspodjela digitalizacije djela spriječila bi dupliciranje posla digitalizacije i ubrzala proces sakupljanja što većeg broja naslova u digitalnu knjižnicu. Također, Kahle u tome vidi korist za učenike. Učenicima se treba omogućiti da posuđuju e-knjige putem svojih prijenosnih uređaja (Kahle 2018). U idealnom slučaju u digitalnom svijetu učenici bi imali neograničen pristup sadržajima koji od vlastitog interesa.

3. Kako su društvene mreže ostvarile prevlast u privlačenju pažnje mladih

Vrlo je teško odabrati smjer pisanja u opsežnoj temi poput one o društvenim mrežama. Njihova pojava je bila revolucionarna, a posljedice koje će nositi sa sobom nisu bile predvidljive. Od samih početaka razvijanja društvenih mreža, kao na primjeru Facebooka, vidljivo je koliko su mijenjale svoj oblik, društvene trendove, svoje sadržaje, ali i samu publiku. Od pisanja statusa i dijeljenja glazbe, društvene mreže stigle su danas i do dijeljenja video sadržaja.

Tehnologije, a posebno društvene mreže, oduzimaju mladima pažnju. Ne samo njima već svima kojima su postale dostupne. Teško se oduprijeti stvarima koje tako lako zabavljaju, a iziskuju minimalno truda. Sve češće se čitanje poima kao zamorna radnja, nešto što se radi pod prisilom pa čim učenici izađu iz školskih klupa i dovrše posljednju lektiru, u potpunosti zaborave na knjige.

Jedna od najpopularnijih društvenih mreža Tik Tok postala je trend među mladima, a sve više okuplja i stariju publiku. Tik Tok i Instagram postali su velike baze slikovnih i video sadržaja, zasnovane na složenim računalnim algoritmima. Dovoljno je provesti nekoliko minuta na društvenim mrežama kako bi njihov algoritam prepoznao sadržaj kojeg čitatelj preferira kao i njegove interese. Povrh svega, sadržaj je vrlo jednostavno kreirati, a snima se ono što je trenutno u trendu. Trendovi se često odnose na određeni ples, glazbu ili oponašanje.

Mnoge se knjige i istraživanja bave utjecajem Interneta i društvenih mreža na život, mozak, mentalno zdravlje i navike ljudi. Neizbježno je da takve teme budu predmeti društvenih istraživanja nakon što su društvene mreže u velikoj mjeri promijenile ljudske živote. No nisu nužno ni potrebna znanstvena istraživanja kako bi se neke temeljne promjene uočile na prvi pogled. Provođenje vremena na mobitelima i računalima oduzima većinu slobodnog vremena svima onima koji ih posjeduju. Postalo je normalno dijeliti privatni život s *online* prijateljima. Dio korisnika ga dijeli samo s prijateljima iz fizičkog svijeta dok drugi dio dijeli privatnost potpuno javno. Upravo iz takvih navike često proizlaze strahovi roditelja. Dijeljenje privatnosti može imati dalekosežne posljedice na života pojedinaca, a potencijalno može biti i opasno.

U ovom poglavlju ipak nije riječ o opasnostima do kojih potencijalno može doći korištenjem Interneta i društvenih mreža već o utjecajima na ponašanje, navike i život njihovih korisnika, konkretnije mladih. Velik dio dana i pažnje mladi provode na svojim mobitelima čak i kad rade nešto drugo. Uvijek su dostupni: tijekom nastave, učenja, odmaranja, jela, a pristup Internetu često biva i uzročnik loših navika spavanja.

Iz naslova poglavlja vidljivo je da postoji pretpostavka da su pametni telefoni i njima slična tehnologija oduzele većinsku pažnju mladih. Ipak, kada govorimo o vremenu provedenom ispred ekrana bilo bi pogrešno zaključiti kako samo mladi potroše previše vremena na Internetu. Štoviše, osim obrazovanja, postoji još niz zanimanja i sfera u kojima bez Interneta nema obavljenog posla. Moderna tehnologija omogućila je brzu komunikaciju u cijelome svijetu, ali koliko prosječan korisnik pametnog mobitela istog uistinu koristi samo iz nužnosti hitne komunikacije? Američka studija je pokazala kako moderni čovjek posao prekida svakih jedanaest minuta (Spitzer, 2018:212). O poremećenoj pažnji piše velik broj autora, uključujući one koji zagovaraju čitanje. Duboki fokus je sve teže ostvariti jer je čovjek okružen tehnologijama koje mu neprestano odvlače pažnju. Prosječan čovjek paralelno je okružen laptopom, kompjuterom, mobitelom ili tabletom na kojima su uključene brojne aplikacije čije obavijesti pristižu čitavog dana. Također kada je riječ o pažnji ne treba zanemariti činjenicu da korisnik pametnog mobitela često poseže za njim iz dosade ili radoznalosti. Društvene mreže na koje je uključen zvuče mnogo primamljivije od rada i fokusa. Fokus mogu remetiti glazba, radio, televizija.

Podaci iz 2006. godine pokazali su kako mladi u 60 posto vremena tijekom pisanja zadaće na računalu koriste još barem jedan medij, a najčešće e-poštu (Foehr, 2006). Još 2005. godine se pokazalo da mladi provedu dnevno 6,5 sati koristeći medije što se pretvara u 8,5 sati računajući multitasking (Roberts i sur. 2005). Isto istraživanje navodi da mladi najčešće koriste dva medija odjednom, a u multitaskingu prevladavaju djevojke.

Podatak o provođenju vremena na Internetu može se povezati sa zabrinutošću stručnjaka koji upozoravaju na ovisnost o provođenju vremena na računalima, igraćim konzolama i mobitelima. Najučestalija i potencijalno opasna posljedica korištenja digitalnih medija je nesanica. Među aktivnostima koje se povezuju s nedostatkom sna je korištenje digitalnih medija, konkretnije chatova, slanje e-poruka i igranje igara. Dugoročna nesanica osim umora, vodi smanjenju imuniteta, dolazi do češće pojave zaraznih bolesti, tumora, pretilosti i dijabetesa (Spitzer, 2018:248). Tijekom godina provodila su se istraživanja koja su pokazala vezu između korištenja Interneta i depresije (Campbell i sur. 2006, Young i Rogers, 1998, Lam i Peng, 2010). Spitzer (2018) sabire sve negativne aspekte korištenja Interneta: ugrožavanje socijalnih vještina, poticanje straha i depresije, narušavanje ciljane potrage za informacijama i samokontrole, poremećaja pozornosti, pojačane depresivnosti. U poglavlju *Društvene mreže i identitet (Promjene uma)*, Spitzer usmjerava pažnju na ugrozu i promjene identiteta čiji uzrok mogu biti društvene mreže. Značajke društvenih mreža omogućuju iskrivljavanje identiteta.

Korisnik to ne mora raditi namjerno ili svjesno, no u kojoj mjeri je pojedinac uistinu autentičan na društvenim mrežama? I treba li biti? (Spitzer, 2018:117)

Za korisnike lošije razvijene komunikacije licem u lice, internetska komunikacija postaje sigurnije mjesto od fizičkog svijeta. Pojedinci koji stvaraju *online* prijateljstva vjerojatnije će nastojati putem društvenih mreža samorazotkrivati svoju istinsku osobnost (Spitzer, 2018:118). Motivacije za korištenje društvenih mreža mogu varirati od korisnika do korisnika. Društvene mreže same po sebi nisu niti loše niti dobre već ovisi na koji se način njime koristi i kolika je njihova važnost u životu pojedinca (Spitzer, 2018:119). Bilo bi pogrešno okriviti Facebook ili Instagram za iskrivljavanje identiteta. Nastojanje da se pojedinac predstavlja društvu u najboljem svjetlu nije karakteristika Interneta već ponašanja pojedinca. U društvu gdje je tuđe mišljenje važno, društvene mreže bit će optimalan kanal za modificiranje vlastitog života. Znanstvena istraživanja sve su posvećenija odnosima ljudskog ponašanja i korištenja društvenih mreža. Panek, Nardis & Konrath (2013) provedenim istraživanjem među studentima, povezali su osjećaj superiornosti s objavljivanjem na Twitteru, a ekshibicionizam s aktivnosti na Facebooku. O osobinama i sklonostima pojedinca ovisit će hoće li mu Internet služiti kao sigurno ili nesigurno mjesto. Svakako, društvene mreže su dovoljno dugo prisutne kako bi se moglo zaključiti da utječu na ljudsko ponašanje. Način na koji se pojedinci predstavljaju na društvenim mrežama može se teorijski povezati s *dramaturškim pristupom* sociologa Ervinga Goffmana. Pojednostavljeno, njegov dramaturški pristup podrazumijeva „nastupe“ koje izvodi pojedinac kada na „pozornici“ nije sam. Goffman vidi nastup kao svaku aktivnost nekog sudionika u određenoj situaciji, kojima se na bilo koji način nastoji utjecati na druge sudionike u toj situaciji (Goffman, 1956:8). Svaki pojedinac izvodi više uloga koje su usklađene s okruženjem u kojem se nalazi. Svaki pojedinac, sociološki gledano, stavljen je u više uloga – djeteta, roditelja, supružnika, radnika. Društvene mreže otvaraju prostor mogućnosti da se stvori nova uloga, uglavnom ona optimizirana. Društvo pod utjecajem društvenih mreža pristaje na dijeljenje osobnih informacija s odabranim brojem virtualnih prijatelja ili u potpunosti javno. Kada već ima želju, potrebu ili svojevrsnu društvenu prisilu objavljivati privatne pojedinosti svakodnevnoga života, sasvim je jasno zašto odabire prikazati ih u najboljem svjetlu.

Utjecajem društvenih mreža na samopoštovanje i mentalno zdravlje mladih bave se Jerončić Tomić, Mulić, Milišić Jadrić (2020). Kao i Spitzer (2018) i ovi autori pokušavaju sagledati više perspektiva korištenja društvenih mreža. Prije nego li rasprava krene u negativnom smjeru korištenja društvenih mreža, valja razmotriti kakve pozitivne efekte one mogu imati na samo percepciju pojedinca. Kao što Spitzer u društvenim mrežama vidi način za stvaranje

prijateljstava onih koji ih teško uspostavljaju uživo, Tomić i ostali autori (2020) u njima vide način za porast samopoštovanja. Pozitivne reakcija na društvenim mrežama pozitivno utječu na samopoštovanje kod adolescenata. Pojedinci s niskim samopoštovanjem pokušat će aktivnošću na društvenim mrežama uspostaviti osjećaj pripadnosti (ibid).

Pri raspravljanju o važnosti čitanja i čitanja djeci neizbježno je govoriti o motiviranju na čitanje u najranijom dobi. Tu će primarnu ulogu imati roditelji i skrbnici, mnogo prije nego li dijete započne svoj obrazovni put. Isto tako, roditelji i skrbnici snose dio odgovornosti za (ne)razvijanje ovisnosti u Internetu kod djece. Negativan se utjecaj Interneta i društvenih mreža može smanjiti ako se vrijeme provedeno na njima ograniči i usmjeri mlade na pozitivne i kvalitetnije sadržaje (Kunić, Vučković Matić i Sindik, 2016:111).

Intenzivnije i problematičnije korištenje Internetom dovelo je do pojave istraživanja i analiza tog korištenja te rasprava o suzbijanju devijantnih ponašanja u virtualnom svijetu. Sukladno tome razvijen je koncept problematične uporabe Interneta (dalje u tekstu PUI). PUI podrazumijeva negativne promjene prouzročene konzumacijom Interneta. Od fizičkih promjena koje dovode do smanjivanja kvalitete života i obolijevanja do negativnih posljedica Interneta na mentalno zdravlje korisnika.

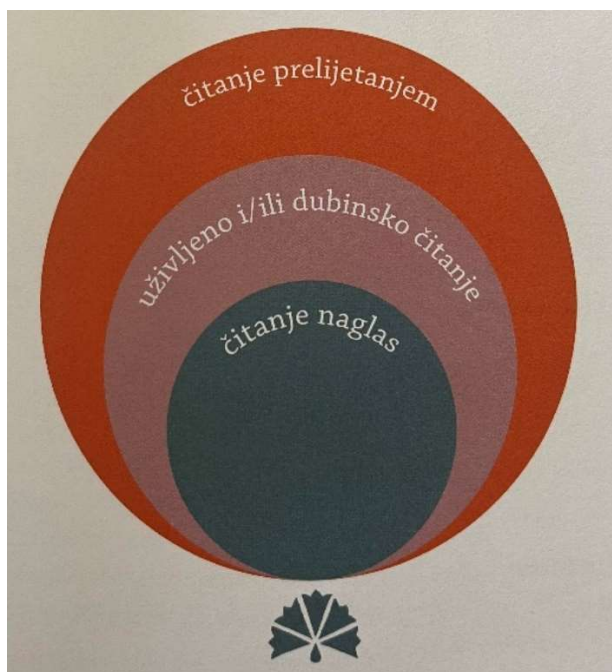
4. Važnost čitanja

4.1 Što znamo o čitanju danas

Ljudska povijest čitanja započinje Sumeranima i prvim zapisima. Ljudska su se vjerovanja, povijest i kultura prije razvoja pisma prenosila usmenom predajom. Posljedica toga je gubitak znanja i kulture povijesnih naroda. Razvijanjem jezika, a zatim i pisma čovjek osvaja novu razinu sposobnosti, ali i razumijevanja samoga sebe nad ostalim životinjama. Ljudska djelatnost u svakome polju počinje se bilježiti te se zahvaljujući pismenim ljudima još i danas otkrivaju nova saznanja o starijim civilizacijama. Prije pojave tiskarskog stroja knjige su bile skupe i teško dostupne, a zbog društvenih okolnosti malo je ljudi bilo pismeno. Znanstveni razvoj ne bi bio moguć bez razvoja pisma, čitanja, a zatim i tiskarskoga stroja koji je omogućio brzo tiskanje i širenja znanja (Stantić i Peti Znantić, 2021).

Industrijskom revolucijom postupno izumire ono što se naziva nadzirano intenzivno čitanje. Termin nadzirano učenje koristi se za čitanje naglas skupini ljudi. U kojem je o tempu i odabiru štiva odlučivao onaj koji je čitao. Uzrok tomu nije sama industrijska revolucija već posljedice koje su njome uzrokovane. Tiskarski stroj je već postojao, ali je i dalje broj pismenih ljudi bio mnogo manji negoli danas. Ubrzo se razvija obavezno školsko obrazovanje, a opismenjavanjem knjiga postaje bliža svakome. Također, nedostatak nadziranog čitanja bila je i nemogućnost da se slušatelji vrte na određeni dio ili da ga se ponovi ako ga ne razumiju. Razvojem industrije i trgovine raste i potreba da ljudi nauče čitati, a samim time više nisu bili primorani slušati knjige, više nije postojala kontrola vezana za čitanje (Kovač, 2021:41). Ljudi nakon industrijske revolucije sve više čitaju u slobodno vrijeme i sami odabiru literaturu koje je bilo sve više kao i žanrova. Čitanje je postalo novo sredstvo zabave, a čitanje po vlastitom nahođenju se stručno naziva ekstenzivno i nenadzirano čitanje.

Jedna od vrsti čitanja je uživiljenp čitanje. Ono ne iziskuje udubljeno čitanje s razumijevanjem već služi da čitatelj zaboravi na vanjski svijet, ta se pojava često naziva eskapizam. Najučestaliji oblik čitanja danas je prelijetanje odnosno površno čitanje teksta čemu slijede dubinsko i uživiljeno čitanje te kao najmanje zastupljeno čitanje naglas (Kovač, 2021:46). Vrhunac tiskanih medija događa se u 20. stoljeću nakon pojave radija, televizije i kinematografije. Ipak, pojava novih medija nije utjecala na čitanost knjiga. Obrazovni sustavi su se i dalje temeljili na tiskanim medijima te se samim time nastavila razvijati kultura čitanja. Niti sve duže provođenje vremena pred televizorom nije smanjilo prodaju knjiga. To se događa tek pojavom računala i pametnih mobitela (Kovač, 2021:43).



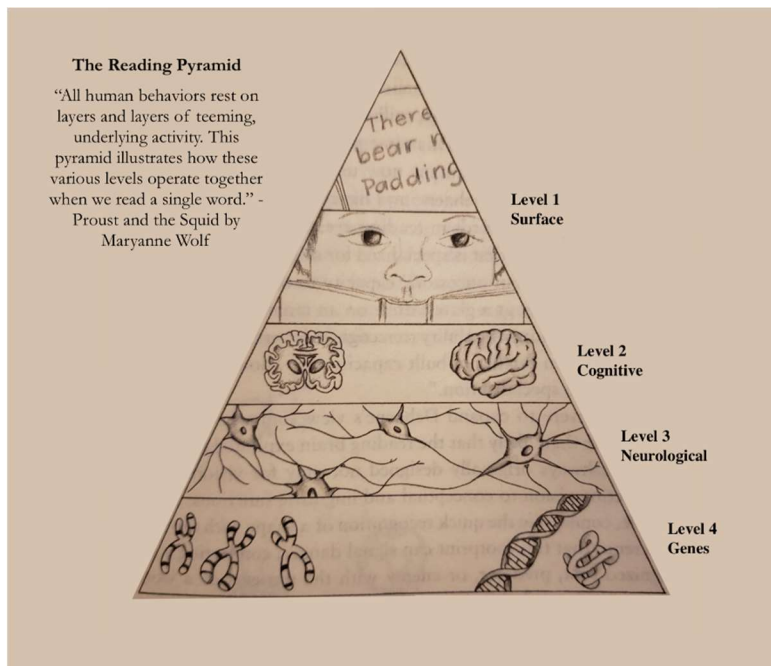
Slika 1. Grafički prikaz suživota različitih načina čitanja (Kovač, 2021)

Danas ne samo da su knjige lako dostupne već je ogroman i izbor naslova koje pojedinac može odabrati. U vrijeme kada je novih naslova više nego ikad, ljudi čitaju sve manje. Istraživanja se slažu u jednome – Internet je oduzeo pažnju korisnika i udaljio ga korak dalje od knjige.

Povijesni tok opismenio je ljude, približio im knjige, ljudsko se znanje počelo razvijati velikom brzinom i na neočekivane načine. U međuvremenu, znanost je probila nove granice. I čitanje postaje predmetom istraživanja, neuroznanstvenici su istraživali procese čitanja u mozgu, dok se znanstvenici iz područja lingvistike, sociologije i drugih humanističkih i društvenih znanosti, bave drugih sferama na koje čitanje utječe. Čitanje je postalo transformativni katalizator intelektualnog razvoja pojedinca i pismenih kultura (Wolf, 2019:12). Wolf u svojoj knjizi *Proust and the Squid* opisuje razvoj čitanja, što se događa u mozgu koji čita i što se događa kad mozak ne može naučiti čitati. Njezin se rad bavi aktivnostima koje se događaju u čitateljskom mozgu prilikom čitanja. Kompletno razumijevanje pročitanoga nastaje integracijom svih vizualnih, konceptualnih i lingvističkih informacija u pozadini, zajedno sa znanjem koje je čitatelj već imao (Wolf, 2007:10). U suradnji s Catherine Stoodley izradila je vizualni prikaz piramide čitanja.

Vrh piramide predstavlja samu riječ koja se čita, u ovome slučaju „bear“, kako ga autorica naziva - površinsko ponašanje. Ispod te razine nalazi se kognitivna razina koja obuhvaća konceptualne, pozorne, percepcijske, lingvističke i motoričke radnje koje se odvijaju tijekom čitanja. Za to su zaslužne neuronske strukture koje nastaju sjedinjavanjem dobivenih

informacija. Te neuronske strukture oslanjaju se na još više neurona čije se moguće konekcije broje u trilijunima.



Slika 2. Piramida čitanja (Wolf, 2008)

Velik dio literature predstavljene u daljnjem tekstu ovog rada bavit će se efektima i važnostima čitanja knjiga, a pogotovo usporedbom korištenja ekrana i udaljavanjem od književnosti. Često se čitanje knjiga nalazi u usporedbama s korištenjem mobitela, društvenih mreža ili igranjem videoigara. Iz prijašnjeg poglavlja vidljivo je kako su novi mediji i tehnike zabave u velikoj mjeri promijenile živote učenika. O čitanju u 21. stoljeću nemoguće je govoriti bez susretanja s tehnologijom. Bilo bi sasvim pogrešno te dvije stvari ne dovesti u vezu, pogotovo kada je riječ o pozornosti i provođenju slobodnoga vremena.

Maryanne Wolf u svome djelu *Čitatelju, vrati se kući* progovara upravo o temama koje su usko vezane za kontekst važnosti čitanja i kako su tehnologije odvele čitatelja od knjige do ekrana. Njezin se rad oslanja na neuroznanstvene spoznaje o čitanju, kako ljudski mozak čita te poteškoće čitanja. Jedna od spoznaja koju često spominje je da „mozak nije predodređen za čitanje. Prijetnju za čitanje s razumijevanjem predstavlja Internet, a kako kaže autorica, čitateljski se mozak toj digitalnoj kulturi prilagođava (Wolf, 2019:214). To podrazumijeva bombardiranje informacijama pa će čitatelj skakati s linka na link i s izvora na izvor. Digitalna kultura ne trpi iscrpna iščitavanja i posvećivanje tekstu. Karakteristike čitanja na webu nešto su drugačije, to je ono što se ranije nazvalo preljetanjem teksta. Prilagođeni za takvo čitanje, tekstovi na Internetusu kraći. Raspravlja se i o neprovjerenosti informacija zbog potrebe što bržeg objavljivanja novosti.

U neuroznanosti često se spominje termin neuroplastičnosti, pojam kojim se opisuje sposobnost mozga da nadiđe biološke funkcije i razvije sposobnosti poput pismenosti i računanja (Wolf, 2018). Neuroznanstvenik Stanislaw Dehaene primijetio je sposobnost mozga da reciklira odnosno prenamjenjuje neuronske mreže za vještine povezane s novim neuronima. Upravo tom sposobnošću mozak uči nove vještine koje nisu genetski predviđene. Uz čitanje se veže i pojam čitateljske pismenosti, a čitateljski pismena osoba zna čitati tečno i s razumijevanjem te zna fleksibilno koristiti različite strategije i tehnike čitanja (Kačić, 2022). Čitateljska pismenost znači razumjeti značenje teksta i povezivati znanja, prethodno stečenog i novog pročitano.

U pogledu današnjeg svijeta iznimno je važna informacijska pismenost. Traženje informacija danas podrazumijeva oslanjanje na one koje ne iziskuju previše razmišljanja. Također su korisnici skloniji odabirati one informacije koje su slične onima s kojima su se susretali i ranije. Motivacija za dubinskim razmišljanjem je sve manja, a Internet sve više postaje mjesto za neprovjerene i lažne informacije. Razlog sve površnijeg čitanja vezan je uz digitalnu kulturu. Kritičko zaključivanje i promišljanje ugrozi su pod utjecajem te digitalne kulture koja je zaslužna za prelijetanje i površno čitanje tekstova. Važna posljedica izuma pisanog jezika je kritičko zaključivanje, promišljanje i razvoj sposobnosti promišljanja (Wolf, 2019:214). Zato se u školama i knjižnicama sve više provode programe za razvijanje informacijske pismenosti kao neizostavnu vještinu 21. stoljeća.

Thumala Olave kroz svoj rad provlači pitanje „zašto ljudi čitaju“. Čini se kako je zapravo malo sociologa posvećeno upravo osjećajima tijekom čitanja. Vrlo je jednostavno pretpostaviti kako je motivacija čitanja, kako između ostalog tvrdi i autorica, u užitku. Autorica kao glavne pokretače čitanja vidi sjećanje, obećanje i aktualizaciju zadovoljstva (Thumala Olave, 2022:30). Fikcija omogućuje aktivno stvaranje značenja koje stvara samorazumijevanje i etičku refleksiju. U svom članku autorica se bavi pitanjima društvenih odnosa koje se razvija ili razumije putem čitanja. Čitanjem se dobiva uvid u tuđe odnose koje zatim čitatelj sam vrednuje, samim time može lakše upravljati i vlastitima. Empatija, odnosno „stavljanje u tuđu kožu“, znači imati suosjećanja za druge. Ugolik je pisala upravo o manjku empatije u suvremenom društvu, a čitanje je jedan od načina kojima je pojedinac može razvijati. Samorazumijevanje je dio emocionalne inteligencije. Čitanjem raste razumijevanje emocija. Pomaže da se čitatelj snađe u vlastitim emocijama čitajući o tuđima. Grosman upozorava na potencijalne negativne osjećaje koji se mogu javiti tijekom čitanja pod prisilom (Grosman 2010:57). Čitanje do kojeg se dolazi školskom ili kućnom prisilom teško se može nazvati prirodnim procesom čitanja. Određen broj čitatelja već ima kreiran negativan stav i negativne osjećaje poput neugode prema čitanju što neupitno utječe na prepoznavanje teksta. Čitanje bi trebalo poticati pozitivne osjećaje

pa je zbog suprotnih reakcija prouzročenih negativnim stavom o čitanju teško istraživati kompleksnost osjećaja.

Razvoj različitih literarnih oblika potaknuo je različite emocije i reakcije čitatelja. Neki oblici mogu utjecati samo na čitatelje koji su već upoznati s materijom o kojem djelo govori. Osjećajno sudjelovanje neizbježno je u čitanju književnosti pa je samim time to jedan od najčešćih izazova čitanja (Grosman, 2010). Također osjećajnu dimenziju čitanja vide kao neodvojivu kada se govori o procesima čitanja književnosti. U proučavanju čitateljskih reakcija treba istraživati načine na koje se priča obraća čitatelju te kako ona utječe na njihove osjećaje. Osjećajne reakcije usmjeravaju pažnju na aktualno i potiču čitatelja da predvidi buduće događaje. Stručnjaci se slažu da čitanje prate osjećaji, no ne slažu se oko izjednačavanja tih osjećaja sa svakodnevnima. Zbog toga ih je ispravnije nazvati pseudoosjećajima s obzirom da čitatelj razvija osjećaje prema fiktivnim likovima. Isti fiktivni likovi i njihove radnje fiktivno su iskustvo koje postaje dio čitateljeve predodžbe o stvarnosti i uvjerenja o prirodnom, vjerojatnom, prihvatljivom, pravednom (Grosman, 2010:71). Autori poput Lessera, Slatoffa i Hollanda čitanje smatraju čitateljevom potrebom za traženjem i potvrđivanjem identiteta. Na taj način književnost može djelovati i kao obrambeni mehanizam u kojem je ona temelj čitateljeve ugodne fantazije.

Samu aktivnost dijelimo na dvije vrste: pragmatično i književno-estetsko čitanje. Pragmatično čitanje odnosi se na čitanje radi postizanja nekog cilja, uglavnom stjecanja znanja, dok se potonje odnosi na čitanje književnih djela u slobodno vrijeme i radi užitka. Samo poučavanje čitanju kreće od najniže razine. Autorice Stantić kao i brojni drugi autori, skreću pozornost na važnost čitanja. Posebno je važno time s baviti u godinama kada je sve manje ljudi svjesno što gube izbjegavanjem knjiga.

Autorice knjige *Znatiželja* (Stantić, Peti – Stantić 2021) kao prvi i očigledni primjer daju fikciju koja se čita u najranijoj dobi. Osim za zdravlje mozga, čitanje na više načina razvija čitatelja kao osobu. Fikcija u najranijoj dobi djeci donosi nove svjetove i zamišljanja života različitih od njihovih. Čitanje je oduvijek služilo za poticanje i razvijanje mašte. Već učitelji u ranoj dobi ističu učenicima ljepote fikcije i zamišljanja, vizualiziranja i vlastitog razvijanja priče. Kroz likove u romanima pojedinac može bolje upoznavati sebe ili rasuđivati tuđe postupke bez da ih mora najprije sam proživjeti. Time se razvija i empatija koja će često ističe kada se potiče na čitanje. Kaitlin Ugolik u svojoj knjizi (*Budućnost ljudskosti*, 2021) piše o budućnosti empatije koja je u društvu individualista i usmjerenosti na ekran posebno ugrožena. Slično glasi Perloffova koncepcija književnog užitka kao prividnog kraja sebe. Uživljavanjem u tuđe živote može se smanjiti osjećaj usamljenosti koji je posljedica globalizacije. U kontekstu globalnog

društva ljudi postaju otuđeniji, a izvori zabave postaju dostupniji i posebice jednostavniji. Kako čitanje iziskuje trud gubi konkurentnost s filmovima, televizijom, društvenim mrežama.

Za biti čitateljem nije dovoljno samo znati čitati. Kako bi se iskoristio najveći potencijal čitanja potrebno je razumjeti pročitano. Dubinsko čitanje često se izjednačuje sa čitanjem s razumijevanjem. Dubinskim čitanjem bave se znanstvenici s područja psiholingvistike i kognitivne neuroznanosti, a definira se kao aktivan proces promišljenoga i polaganog čitanja kojemu je cilj što bolje razumijevanje i uživanje u pročitanome (Stantić, Peti - Stantić 2019:126).

O važnosti dubinskog čitanja govori Kovač pri čemu posebno ističe razvijanje osobnog rječnika (Čitam, da se pročitam 2021:33). Širenjem rječnika omogućava se bolje razumijevanje teksta u cjelini. Kada čitatelj shvaća riječi koje pročita, također će moći bolje razumjeti tekst i njegovo značenje, moći će na dubljoj razini promišljati o pročitanome. Wolf u svojim djelima o čitanju govori o tri procesa kojima se dolazi do dubinskoga čitanja: inicijalni, metakognitivni i generativni. U inicijalnom procesu čitatelj zamišlja situacije te aktivira znanje o svijetu. U metakognitivnom procesu kroz znanje o svijetu i vlastitim sposobnostima zaključivanja čitatelj može kritički analizirati tekst i kontekst u kojem se on nalazi. Posljednji, generativni proces odnosi se na prosuđivanje pročitanoga kroz promišljanje o situacijama u tekstu. Ovi se procesi vrlo brzo odvijaju kod iskusnih čitatelja dok ih mlađi čitatelj tek savladava. Kroz ovakve i ostale zaključke o čitanju vidljiva je kompleksnost jedne naizgled jednostavne radnje.

Milivoj Solar razlučuje razlike između tradicionalne knjige i one na ekranu. On kao prirodu ekrana vidi brzi protok, brzu izmjenu slika i riječi, odnosno, rečenica (Solar, 2011). Knjigu doživljava kao cjelinu, koja samim svojim oblikom i namjenom ispunjava estetski doživljaj. U prethodnome poglavlju napravljen je prikaz radova koji su se bavili temom odvlačenja pozornosti putem ekrana. Naravno postoje načini kako čitati elektornične knjige bez ometanja, a njezine su prednosti lako označavanje dijelova, lakša pohrana, mobilnost. Lakša pohrana se odnosi na broj knjiga koje čitatelj može zadržati na Kindle čitaču ili mobilnom telefonu za razliku od tiskanih knjiga koje su teže i pritom ih treba svaku pohraniti na fizičko mjesto. Svoj e-čitač čitatelj također lako može ponijeti bilo gdje bez zauzimanja previše mjesta.

Elektronične knjige imaju prednosti nad fizičkim knjigama u navedenim segmentima, ali autori poput Nicholasa Carra ipak daju prednost tradicionalnim knjigama. Elektronične knjige umaraju oči više od tradicionalnih knjiga (Car, 2011). Također argumente poput toga da fizička knjiga puni police, gleda kao njihovu pozitivnu stranu. Impresije su snažnije tijekom čitanja tradicionalne knjige, a potvrda toga je, zaključuje Carr, nezainteresiranost čitatelja za čitanje s ekrana (Carr, 2011:138). Ipak, razvijanje e-čitača napreduje svakim danom. Jedan od poznatijih

je Amazonov Kindle. Osim kupnje i čitanja, putem Kindlea se čitaju digitalne novine, časopisi, pretražuje Google, sluša glazba. Takve mogućnosti potvrđuju tvrdnju da se tradicionalne i e-knjige ne mogu izjednačavati kao što je i McLuhan upozoravao da se promjenom oblika medija mijenja i njegov sadržaj. Carr također napominje nužnost promjene samog stila pisanja kojim će se autori i izdavači prilagođavati novoj generaciji čitatelja.

4.2 Čitanje popularno znanstvenih tekstova

Stantić i Peti Stantić (2021) posebno se bave popularno znanstvenim tekstovima i što oni znače za mlade. Popularno znanstvenim radovima smatraju se obrade tema iz područja znanosti namijenjenih širokoj publici. Dob u kojoj se idealno počinje čitati ovakva vrsta štiva je adolescencija, razdoblje u kojem su mladi spremni na obradu zahtjevnijih teorija. Kao i u književnosti, ovdje čitatelj ima potpunu slobodu odabrati što ga zanima. Popularno znanstveni tekstovi dostupni su bez obzira na područje znanosti i interesa. Čitanje takvih tekstova prirodno proširuje opće znanje (Stantić, Peti Stantić, 2021). Kao poticaj za čitanje u hrvatskom obrazovnom sustavu već se godinama provodi praksa pretplate na dječje časopise. U njima se nalaze tekstovi od po nekoliko stranica o nekoj popularnoznanstvenoj temi. Poticanje znatiželje kod djece povoljno će utjecati na njihovu želju za učenjem, napretkom i znanjem. Osim što će širiti vokabular širit će i vidike na svijet, kulture, kompleksnost stvari. Poticanje čitanja obuhvaća razvoj dječje osobnosti, razvija kognitivne i emocionalne spoznaje, također potiče razvoj jezika te oblikuje društveno i kulturno stajalište (Zovko, 2011). Vrijednosti i navike dolaze od obitelji pa će u poticajnom okruženju dijete čitati više.

Veliku ulogu u poticanju čitanja imaju i učitelji hrvatskoga jezika. U radovima o čitanju među učenicima često se kao poticaj ističe čitanje učenicima naglas. Učenike se tijekom školovanja procesu upoznaje i s dnevnim novinama, časopisima, njihovim vrstama i učestalošću izlaženja. Upoznavanjem različitih medija za prijenos teksta i sadržaja razvija se čitateljska pismenost, a samim time i vještina pronalaska informacija.

4.3. Dobrobiti čitanja

Čitanje se tijekom cijelog školovanja potiče te naglašava da je to vrlo važna sposobnost i navika. Mnogi se znanstvenici bave temom čitanja. Zanima ih i što potiče pojedinca na čitanje. Različiti povodi čitanja podrazumijevaju i različiti izbor štiva za čitanje pa je gotovo sigurno da na svijetu ne postoje dvije osobe koje su pročitale jednaki opus knjiga. O tim motivacijama govori znanstvenica Thumala Olave (2018). Autorica predstavlja sociologiju čitanja kao binarnost između suočavanja i eskapizma. Thumala Olave kroz svoj rad provlači pitanje „zašto ljudi čitaju“. Čini se kako je zapravo malo sociologa posvećeno upravo osjećajima o čitanju. Vrlo je jednostavno pretpostaviti kako je motivacija za čitanje, kako između ostalog tvrdi i autorica, u užitku. Njezina binarnost između suočavanja i eskapizma odnosi se na psihološku motivaciju čitatelja. Suočavanje se odnosi na razumijevanje situacija i motivaciju likova, situacije i osjećaje u kojima se nalazi. Suočavanje s fiktivnim situacijama može pomoći čitatelju da razjasni vlastite. Kasnije u poglavlju bit će vidljivo i iz druge literature da čitanje pozitivno utječe na individualni rast i psihološki razvoj. Eskapizam je drugi spektar čitanja u kojem čitatelju knjiga služi kao vrsta bijega iz stvarnosti, a karakterističan je za čitatelje ljubavnih romana (Thumala Olave, 2022:32). Čitatelj se uživljava u tuđi svijet i život kako bi zaboravio na vlastiti ili se opustio.

Motivacija za čitanje je različita među čitateljima, a iskustvo koje ono donosi je jedinstveno. Upravo je to jedan od razloga zašto je teško vrednovati književnost. Užitkom čitanja i ljubavlju prema određenoj vrsti štiva upravlja čitatelj. Čitanje beletristike koristi se pozitivno u procesima samorazumijevanja i promjene, upravljanj s boli te davanja smisla i svrhe odnosima i životnim putovima (Thumala Olave, 2022:56). Duboko značenje svake riječi kao okidača sjećanja, značenja i osjećaja istaknuo je David Swinney. Time je htio približiti činjenicu da čitajući čitatelj stvara emocije, ali i stvara ili priziva sjećanja koja su povezana s onime što čita. Iskusni čitatelji procesiraju i povezuju perceptivne informacije velikom brzinom (Wolf, 2019:49). Čitateljski mozak predviđa te je sposoban čitajući ne obraćati pozornost na samu vještinu čitanja nego na ono što čita.

Vizualizacija i razvijanje mašte su mnogima najvrjednije popratne strane čitanja. Wendell Berry konceptualizaciju vidi kao osjetilno najuzbudljiviji proces dubinskoga čitanja. Fikcija će potaknuti čitatelja na zamišljanje likova i situacija. Napisani tekst potaknut će različiti spektar emocija. Umijećem naracije autori bude čitateljeve emocije čime se može razvijati njihova empatija. Čitanje književnosti je učinkovit oblik treninga empatije (Kovač, 2021). Čitanje o suprotnim spolovima, nacionalnostima, stavovima i slično dodatno čitatelja motivira da propitkuje svoje stavove i razumije druge. Za razvijanje empatije nije dovoljno pročitati jednu

knjigu. Dobrobiti čitanja razvijaju čitatelji koji čitaju redovito (Kovač, 2021:76). Dubinskim čitanjem čitatelj zauzima fikcijsku poziciju lika u djelu.

Vrijedne strane čitanja istraživale su se na objektivne načine, ali često su ih svjesni i sami čitatelji. U istraživanju koje se provelo u svrhu ovoga rada bit će vidljivo da su učenici uglavnom svjesni dobrobiti čitanja. Elizabeth Long (2003) napravila je istraživanje posvećeno učincima na svijest o sebi uz pomoć knjiga. Njezini su zaključci da je ženama čitanje knjiga i u povijesti donosilo povjerenje u organizacijske sposobnosti, povjerenje u njihovu sposobnost sudjelovanja u racionalnim raspravama, znanje za formiranje mišljenja o svijetu i osjećaj solidarnosti (Long 2003: 47). Istraživanje je provedeno među članicama književnih klubova u Americi. Književni klubovi danas su sastavni dio knjižnica ili privatnih okupljanja i u Hrvatskoj.

Anita Peti-Stantić tumači kao aktivnost koja potiče razvoj cjelovite osobe (2019:44). Ono je važno za razumijevanje svijeta i snalažljivost u novim situacijama.

Istraživanja su pokazala kako je čitalačka pismenost povezana sa sklonošću cjeloživotnom učenju (Peti-Stantić, 2019:72). Autorica povezuje čitanje s razumijevanjem sa uspješnošću obrazovnog sustava. Da nije jedina koja ga smatra važnim dokazuje činjenica da postoje nacionalni programi za poticanje čitanja, a tu ulogu imaju profesori jezika tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Duboko čitanje omogućuje pojedincu bolje snalaženje, razumijevanje i učenje svega što se oko njega događa. Pojedinaac koji će razumjeti svaki tekst s kojim se susretne bolje će se snalaziti u okolini. Dubinsko čitanje podrazumijeva i integraciju svježih informacija s već postojećim znanjem.

Čitalačke vještine mogu se podijeliti po razinama. Na samom početku savladavaju se osnove čitalačke pismenosti, dekodiranje znakova i fonološka svjesnost što je temelj svakog čitanja. Zatim slijedi osposobljavanje za uočavanje odlomaka i teksta čime rezultira zaključivanje o sadržajnim odnosima. Autorica upozorava na važnost obrazovnog sustava u ulozi poticanja čitanja koje se ne ostvaruje samo čitanjem već i drugim vježbama (na primjer za razvijanje vokabulara).

Govoreći o poticanju čitanja ističe se važnost čitanja djeci. Čitanje djeci kada oni sami to ne znaju, jest vrlo važno za njihovo savladavanje učenja čitanja. Psiholozi i stručnjaci su se bavili temom zajedničkog čitanja i uvidjeli prednosti te radnje. Čitanjem se razvija bliskost i poticaj da dijete nastavi čitati u daljnjem razvoju. Također su time djeca izložena novim riječima i kontekstima koje razumiju. Nažalost, roditelji koji i sami ne čitaju često neće biti svjesni dobrobiti čitanja djeci. Uloga knjiga kao da je zanemarena, a slobodno vrijeme posvećeno drugim stvarima. Stresan život o kakvom se danas govori često pruža roditeljima osjećaj manjka

vremena za takve aktivnosti. Peti-Stantić (2019) kao još jedan od razloga navodi i manjak interesa kod roditelja jer smatraju da je mjesto za čitanje škola. Upravo će zbog toga dijete teže steći naviku čitanja ako je ljudi u najbližem okruženju ne njeguju.

Miha Kovač u svojoj knjizi *Čitam, da se pročitam* (2021), spominje digitalno doba i prijetnju čitanju koje ono donosi svojim neiscrpnim sadržajem i njegovom dostupnošću. Na ekranima se čita, sluša glazba, gledaju filmovi, komunicira s ljudima iz cijeloga svijeta, čime je knjiga postala tek jedan od izvora informacija za kojeg je potrebno mnogo više truda nego u potrazi za informacijama *online*. U tekstu je već spomenut značaj razvoja čitateljske pismenosti. Njome se automatizira radno pamćenje pomoću kojeg čitate većom lakoćom. Odnosno, ako se čitateljska pismenost ne razvije do razine automatizacije, slovanje će zauzeti onaj kapacitet kojeg se inače može koristiti za razumijevanje pročitano g teksta. Stoga kako bi se dosegao maksimum dobrobiti čitanja važno je prvo čitati s razumijevanjem (Kovač, 2021:30). Koliko god dobroga donosilo čitanje knjiga, za uspješno savladavanje suvremenog svijeta važna je sposobnost kombiniranja načina mišljenja iz načina mišljenja čitanjem knjiga i čitanjem sa zaslona (Kovač, 2021:67).

Kovač na vrlo intiman način daje prikaz čitanja kao užitka. Napor kojeg zahtijeva čitanje uspoređuje sa sportom (Kovač, 2021:101). Ističe način na koji ga čitanje smiruje i daje siguran kutak daleko od zaslona. Čitanje je također izazov tijekom kojeg čitatelj može doći u napast da posegne za mobitelom. Ono također potiče kreiranje stajališta ili novih mišljenja, produbljuje razumijevanje okoline. Utjecajem na razmišljanja i vokabular čitatelj može razviti sebe u potpuno novom smjeru.

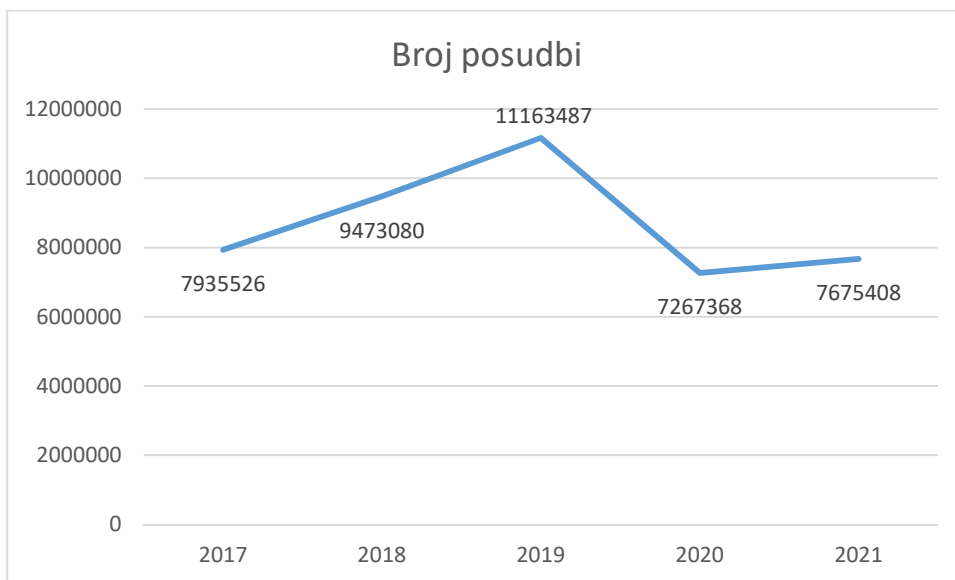
O važnosti razvijanja navike čitanja govore i školski knjižničari. Oni posjeduju informacije iz prve ruke tko i koliko čita. Školsku knjižnicu doživljava se uglavnom kao mjesto za posuđivanje lektire, ali služi i za brojne druge aktivnosti, počevši od pronalaska štiva za čitanje iz užitka.

5. Analiza čitanja u Hrvatskoj

5.1 Analiza čitanja u knjižnicama

S obzirom na to da se u ovome radu uglavnom istražuju važnost čitanja, opadanje navike čitanja i tehnološki napredak koji je to prouzročio, valja vidjeti kakva je posjećenost knjižnica i u kojoj mjeri je građanima potrebna tj. koliko korisnika imaju.

Statistički podaci o hrvatskim knjižnicama skupljaju se svake godine, a dijele se na narodne, školske, specijalne, visokoškolske i znanstvene knjižnice. Ti podaci obuhvaćaju sve knjižnice u Hrvatskoj, a za potrebe rada predstaviti ćemo statistiku narodnih knjižnica. Narodne knjižnice uslužuju najveći broj korisnika, ali i najrazličitije profile korisnika. Članovi su različitih dobnih skupina.



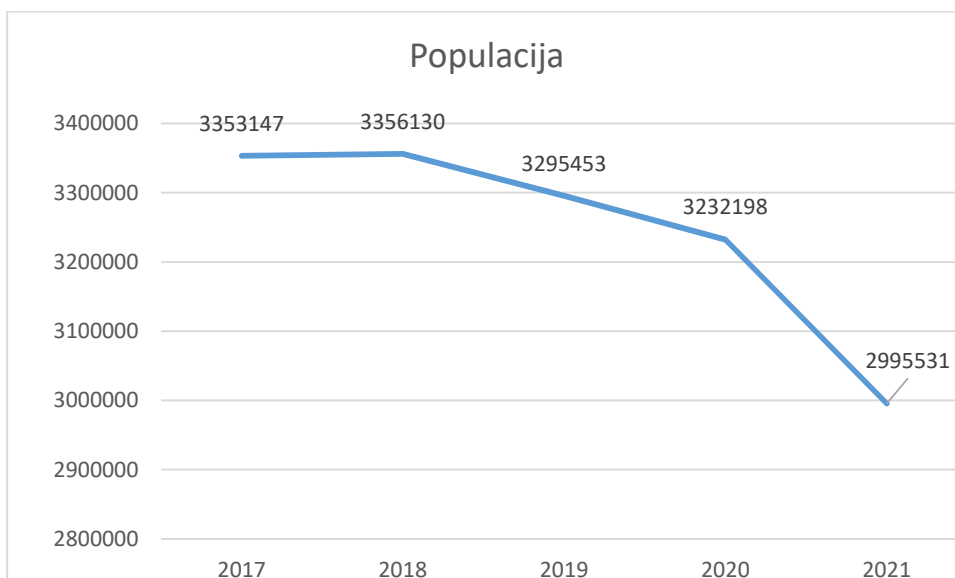
Tablica 1. Broj sveukupnih posudbi u narodnim knjižnicama 2017.-2021.

Prema podacima vidimo da je vrhunac posuđivanja knjiga bio u 2019. godini kada je posuđeno više od deset milijuna knjiga. Pad broja posudbi u 2020. možemo povezati sa samom pandemijom koja je prouzročila privremeno zatvaranje knjižnica. Lagani trend povratka i rasta vidimo u 2021. godini koja je također bila zahvaćena pandemijom.



Tablica 2 Broj registriranih korisnika u narodnim knjižnicama 2017.-2021

U grafikonima 4 i 5 možemo iščitati nagliji pad registriranih korisnika kao i nagliji pad populacije u pandemijskoj 2020. te taj trend ne raste tokom 2021. godine. Iz toga zaključujemo da se uz pad populacije koju narodne knjižnice trebaju uslužiti. Populacija koju knjižnica treba uslužiti uključuje različite skupine ljudi u određenoj zajednici ili regiji. Očitovao se i pad registriranih korisnika knjižnice sukladno tome, odnosno u razmjeru od 10% na ukupan broj od 2019. do 2021. godine.

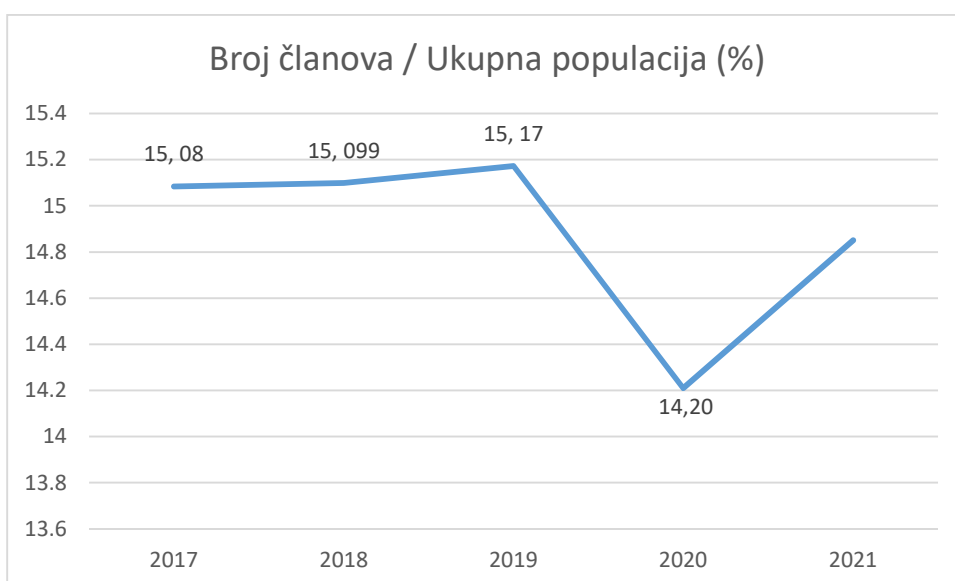


Tablica 3. Populacija koju narodne knjižnice trebaju uslužiti 2017.-2021.



Tablica 4. Broj novoupisanih korisnika 2017.-2021.

Nadalje vidimo da se u 2021. godini povećava broj novoupisanih korisnika te je anomalija vidljiva samo u pandemijskoj 2020. godini. U 2021. godini broj novoupisanih korisnika raste za skoro 10%



Tablica 5. Omjer učlanjenih korisnika i ukupne populacije

Za kraj, u omjeru ukupnog broja članova knjižnica i ukupnu populaciju koju knjižnice trebaju uslužiti u Hrvatskoj vidljiv je rast toga omjera između 2017. i 2019. Omjer također pokazuje, izuzev anomalije 2020. godine, potvrđen rast omjera populacije učlanjene u knjižnicu u odnosu na kompletnu populaciju Hrvatske iz čega možemo zaključiti da postoji interes za posjet knjižnicama i upotrebu njezinih usluga.

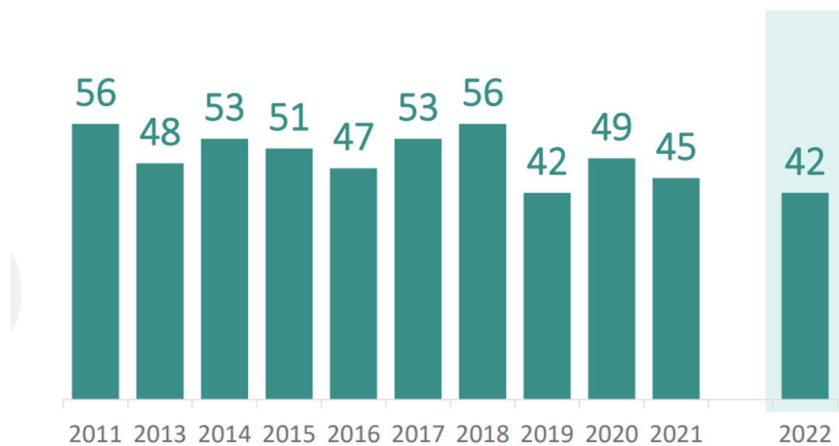
Godina	2017	2018	2019	2020	2021

Broj djece (do 14 godine)	142946	162473	163736	147052	142397
Broj mladih (od 15 do 17 godina)	41337	36639	36582	35452	33757
Broj odraslih (od 18 do 65 godina)	228976	248182	243815	232427	223709
Broj starijih (preko 65 godina)	35897	40326	42770	42064	41787

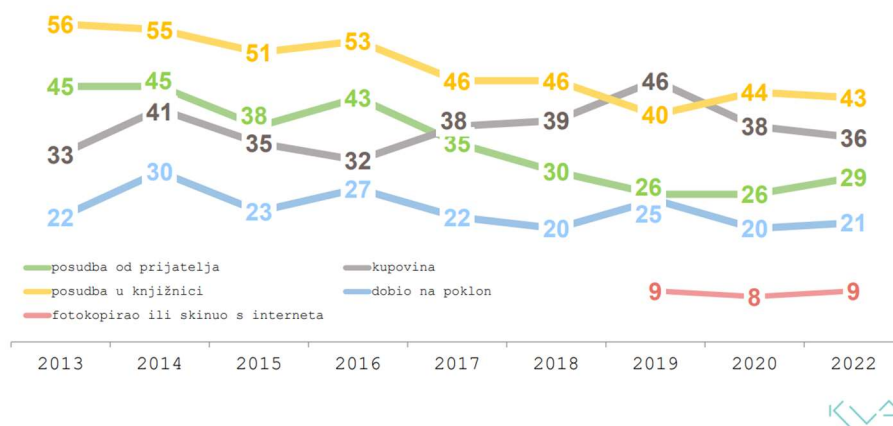
Tablica 6. Broj korisnika razvrstan po dobnim skupinama i analiziranim godinama

5.2 Istraživanja tržišta knjiga

Veća istraživanja o čitanju u Hrvatskoj i tržištu knjiga odvijaju se povodom manifestacije Noći knjige. Istraživanje svake godine naručuju Organizatori Noći knjige. Tako je u izvješću iz 2022. godine vidljiva skupina koja je sklonija čitanju. Među ispitanicima koji pročitaju barem jednu knjigu u godini češće se pojavljuju žene, visokoobrazovane osobe, osobe s prihodima većim od 13 tisuća kuna te žive na području Zagreba i okolice.



Tablica 7. Postotak stanovništva koji pročitaju barem jednu knjigu



Tablica 8. Načini dolaska do knjiga, usporedba tijekom godina. Izvor podataka: Kvaka, 2022.

Prema prethodnom grafikonu vidljivo je da većina posuđuje knjige koje žele čitati u knjižnicama s iznimkom u 2019. godini. Treba uzeti u obzir da su knjižnice cjenovno pristupačnije od knjižara i kupovine knjiga. Također kod parametra o posudbi kod prijatelja treba skrenuti pozornost da je uvjet posudbe da prijatelj posjeduje knjige.

Osim čitanja knjiga u istraživanju su obuhvaćene navike čitanja na Internetu. Rezultati 2020. i 2022. godine gotovo su identični pri čemu je vidljivo da većina odnosno 55 posto ispitanika na Internetu najčešće čita dnevne novine. Brojčano slijede portali i blogovi s autorskim i kritičkim sadržajem (25 posto). Blogove i grupe čiji je sadržaj povezan s knjigama prati 18 posto

populacije (Moderna vremena, „Istraživanja tržišta knjiga“. Pristupljeno: 11.veljače 2024.
<https://mvinfo.hr/pretraga?tematika=istrazivanje-trzista-knjiga>).

6. Poticanje čitanja u mladima

Slika o čitanju koja se u društvu formirala od pojave Interneta vrlo je drugačija od svih prijašnjih. Roditelji i odgojitelji vide Internet i tehnologiju koja ga prati kao prijetnju. Korištenje mobitela, računala i igranje video igrica često se povezuje sa sve manjim interesom za čitanje. Ipak, nije istina da su mladi u potpunosti prestali čitati. Promjene u društvu znače i promjene trendova pa niti djeca neće čitati ono što su čitali njihovi roditelji.

Kotromanić i Krmpotić (2023:112) ukazuju na važnost razvijanja čitalačkih navika među mladima tinejdžerske dobi za njihov emocionalni i intelektualni razvoj. Ističu problem koji se sve češće prikazuje u znanstvenim istraživanjima, a to je manjak koncentracije i fokusiranosti kod mladih osoba. One su osobito bitne u obrazovanju, ali i cjeloživotnom učenju pojedinca. Dobrobiti čitanja koje se protežu kroz znanstvenu literaturu ukazuju na važnost razvijanja čitateljskog mozga. Ipak, danas se čini kako je nemoguće držati pažnju na predugom videu na TikToku, kako onda motivirati na čitanje? Ono zahtijeva koncentraciju, trud i zainteresiranost. Još je teže to očekivati od pojedinca kojemu bilo kakva vrsta literature nije bila prisutna u domu i u okolini. Ako se navike i ponašanja usvajaju od najranijih dana, onda će i roditelji ili skrbnici morati preuzeti odgovornost za poticanje čitanja.

U ovom poglavlju govorit će se o načinima i pokušajima kako bi se najmlađu djecu i učenike motiviralo na čitanje. Osim obiteljskog doma, knjižnice su odlično mjesto za početi. Osim pristupačnosti literature, knjižnice organiziraju programe za čitatelje i one koji će to tek postati.

6.1 Čija je dužnost motivirati dijete na čitanje?

Ako društvo krivi Internet za dječju nezainteresiranost za knjige, čija je odgovornost to promijeniti? Lektira je jedan od načina za približavanje književnosti djeci, a već u vrtićima čitanje slikovnica postaje neizostavna aktivnost. Za daljnju raspravu nije isključeno promisliti i kakvu literaturu bi odgojnoobrazovni radnici trebali ponuditi učenicima. No lektira nije i ne bi trebala biti jedini djetetov kontakt s knjigom. Većina naučenih stvari potječe iz primarnog okruženja djeteta. Dom je mjesto gdje se od rođenja uče i preslikavaju obrasci ponašanja, govora i navika. Slično se primjenjuje i na navike čitanja.

Prilikom čitanja znanstvenih radova o (ne)čitanju mladih, vidljivo je da se autori vrlo često dotiču načina putem kojih roditelji, knjižničari ili ostali ljudi iz dječje okoline motiviraju na tu aktivnost. Razvijanje navike čitanja može se događati već u obiteljskom domu. Na čitalačku pismenost i čitalačke navike negativno i pozitivno mogu utjecati čimbenici obiteljskog okruženja, navika i mogućnosti. Ti čimbenici odnose se na obrazovanje roditelja, dostupnost i broj knjiga, materijala za čitanje, stavove roditelja, zajedničke čitalačke aktivnosti, izravno poučavanje čitanju (Niklas i Scheneider 2012; Scarborough i Dobrich, 1994; Tarelli i Stubbe, 2010; van Steensel, 2006.). Pokazalo se kako prisutnost kvalitetne literature u domu može pozitivno utjecati na razvoj djetetovih čitalačkih kompetencija. Manjak literature kod kuće mogu nadomjestiti knjižnice. Rezultati istraživanja pokazali su pozitivnu vezu između broja knjiga i rezultata u čitalačkoj pismenosti. Djeca s većim brojem knjiga u kućanstvu vjerojatno će imati bolje rezultate (Aikens i Barbarin, 2008.). Na rezultate utječe i razina obrazovanja roditelja. Djeca slabije obrazovanih roditelja imat će lošije vještine čitanja od djece bolje obrazovanih roditelja (Buckingham, Beaman i Whelldal, 2014.). Da na razvoj vještina čitanja utječu vanjski faktori govori i Čudina-Obradović (2014). Vanjski su čimbenici okolnosti prenatalnog razdoblja, socijalno okruženje ranog djetinjstva, nenamjerno i namjerno podučavanje, škole i vršnjaci te kulturni čimbenici.

Možda najvažniji čimbenik za razvijanje kulture čitanja kod djece su stavovi roditelja i skrbnika. To ne podrazumijeva samo čitanje već i komunikaciju s djetetom, način kako roditelj odgovara na pitanja. Djeca nove riječi uče od roditelja, a pojačano učenje odvijat će se u okruženju u kojem čita i roditelj razvijajući tako vlastiti vokabular (van Steensel, 2006.). Važnost i prisutnost priča u najranijoj dobi ističe Sandra Centner (2007.). Baker i sur. (1997.) istraživanjem su došli do saznanja da su pretpostavke o usvajanju roditeljskih stavova točne. Djeca čiji roditelji čitanje vide kao način zabave vjerojatnije će imati veću intrinzičnu motivaciju za čitanje. Za razvijanje kulture čitanja tako će biti važna opuštenost, otvoreniji i nenametljivi

pristup. Kao i kod drugih navika koje se stjecaju odrastanjem, i nagovor na čitanje mora biti umjeren, nenametljiv te se mora odvijati u skladu s odrastanjem djeteta.

Centner u vezu dovodi kvalitetno provođenje vremena s obitelji i čitanje. Roditelji i odgojitelji djecu upoznaju s prvim slikovnicama, onima čija se naracija odvija putem slika. Tada djeca ponavljaju i uglavnom uče napamet priče koje čuju, a prate ih pomoću slika. Uloga je čitatelja da djetetu postupno uvodi u složeniju uporabu riječi, imenovanja stvari i slično. (Centner, 2007:23). Po dolasku u školu dijete je već čulo velik broj priča, a prvo što će učiti znakovi su pomoću kojih će moći samo čitati. Savladavanje vještine čitanja počinje od trenutka djetetova rođenja, razvojem predčitačkih vještina. Posljedično tome, važna je usklađenost obitelji, odgojnih i obrazovnih ustanova te volontera koji bi trebali pomoći djeci razviti interes za čitanjem iz užitka (Čunović, Stropnik, 2015:106). Autorice vide jezik kao vrlo važan segment u svakodnevnoj komunikaciji i izražavanju misli. Dijete uči promatranjem i oponašanjem od najranije dobi, a slušanjem i čitanjem uče se nove riječi. Denny Taylor prvi je iskoristio termin “obiteljska pismenost” za vrstu pismenosti koja se stječe kod kuće te u lokalnim zajednicama. Danas se taj termin odnosi na razvijanje pismenosti cijele obitelji. Čunović i Stropnik ponovno podsjećaju na važnost čitanja naglas. Osim što razvija maštu, djetetu čitanje naglas koristi za širenje vokabulara i razvijanje sposobnosti razumijevanja (2015:107).

Slikovnice kao važan element susreta s prvim riječima ističe i Stričević (2011:39). Tekst mora biti sastavljen od riječi tipičnih u izražavanju u toj dobi, slike bi trebale prikazivati predmete iz okoline djeteta, igračke i stvari od vitalne važnosti (Gliha Selan, 1971; Stričević, 2011). Dokaz o važnosti čitanja djeci je istraživanje iz 1995. godine koje je pokazalo da 64% djece kojoj se u djetinjstvu čitalo postaju vješti čitači (Ijzendoorn, Pellegrini, 1995).

Motivacijom za čitanje, čimbenicima obiteljskog okruženja i razvojem vještine čitanja bavili su se studenti psihologije na 27. Ljetnoj psihologijskoj školi studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2017. godine. Istraživanje definira dobne i spolne razlike u vještinama čitanja učenika od četvrtog do sedmog razreda te utvrđuje individualno – psihološke i obiteljske čimbenike koji su prediktivni za uspješnost u čitanju. Ovo istraživanje potvrdilo je neka prethodna na koja su se studenti oslanjali prilikom pisanja rada. Prema očekivanjima studenata, djevojčice su brže čitale, bolje razumjele značenje riječi, gramatiku i naslove knjiga namijenjenih njihovom uzrastu (27. Ljetna psihologijska škola studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju FFZG, Pag, 2017.). Također više vremena provode u čitanju na tradicionalnim medijima (knjige, časopisi, udžbenici). Rezultati su podjednaki u svim razredima. Intrizična motivacija za čitanje više je uočena kod djevojčica. Što se tiče navika čitanja, one su podjednake i kod dječaka i kod djevojčica. Ono što se razlikuje upravo su mediji

putem kojih se čita. Dječaci su skloniji digitalnom čitanju, dok su djevojčice i dalje privržene tradicionalnim oblicima.

Druga strana istraživanja je kompleksnija, a odnosi se na istraživanje čimbenika koji utječu na razvijanje čitalačkih vještina i navika. Jedan od tih čimbenika, a koji govori u prilog boljim vještinama kod djevojčica je njihovo ranije sazrijevanje. Društvena okolnost koja govori u korist čitanju kod djevojčica je sama perspektiva čitanja kao aktivnosti kojoj su sklonije osobe ženskoga roda te se zbog toga dječake u procesu socijalizacije u manjoj mjeri potiče na čitanja (67. stranica). Intrinzična motivacija opada kod dječaka s prelaskom u više razrede, skloniji su čitanju na mreži i to se uglavnom odnosi na poruke ili tekstove na društvenim mrežama.

Na tragu odgovaranja na potrebe korisnika, Dječji odjel Gradske knjižnice Zadar prvi je puta 2011. godine svoju oglasnu ploču preselio na web stranicu. Čitatelji su kao i svake godine sudjelovali u izboru „knjige ljeta“, a angažiranost na stranici rezultirala je stvaranjem *online* čitateljskog kluba (Kolarić, Šimić, Štivić, Žentil Barić, 2013:92). Ovaj uspjeh je pak rezultirao suradnjom nekoliko knjižnica u osnivanju novog *online* kluba. Sudjelovale su Gradska knjižnica Zadar, Narodna knjižnica Petar Preradović Bjelovar, Gradska knjižnica Rijeka te Knjižnica i čitaonica Vinkovci. Djelatnice knjižnica pokrenule su čitateljski blog za djecu *Tragači*, kasnije i blog za mlade *Knjiški frikovi*. Poticanjem argumentirane rasprave, u klubovima se njeguje kultura dijaloga i stvara ozračje ugodnog druženja s vršnjacima (Kolarić, Šimić, Štivić, Žentil Barić, 2013:93).

Tragači je čitateljski blog namijenjen djeci u dobi od 8 do 13 godina. On nalikuje na tradicionalno okupljanje čitateljskih klubova u knjižnicama. Knjižničarke, svakoga tjedna postavljaju teme i pitanja za raspravu o aktualnoj knjizi, a članovi rješavaju zadatke i pišu svoje komentare, razmišljanja i slično. Razigranost bloga ostvaruje se posebnim događanjima poput *online* druženja s piscem, povremenim nagrađivanjem i proglašenjem osvojenih naslova (tko se najviše angažirao u komentarima). *Knjiški frikovi* zatim nastaju kao potreba starijih čitatelja. Novi blog bio je namijenjen mladima od 13 do 18 godina, a razliku čini i samostalnost članova (manja angažiranost knjižničarki).

Kako bi bile u koraku s vremenom, knjižnice su morale iskoristiti mogućnosti web 2.0 tehnologija za kreiranje sadržaja i aktivnosti za korisnike. Time se obraćaju ponajprije mladima koji upravo zbog korištenja Interneta mogu percipirati knjižnicu kao mjesto koje nije zapelo u vremenu. Danas knjižnice posjeduju vlastite web stranice te su aktivne na društvenim mrežama na kojima mogu dijeliti informacije, aktualnosti, najavu programa i preporuke za čitanje. Prisutnost na Internetu naravno podrazumijeva i bržu komunikaciju s korisnicima.

6.2 Kako potaknuti čitanje kod djece i mladih?

Jedna od glavnih zadaća narodnih knjižnica upravo je motiviranje na čitanje. Kampanje, aktivnosti i programi koji se provode diljem Hrvatske u narodnim i školskim knjižnicama odraz su poticajnosti knjižničara i potreba korisnika, čitatelja i onih koji će to možda tek postati. Važnost čitanja i navike čitanja tema je knjižnica tijekom cijele godine, no najveća joj se pažnja daruje tijekom Mjeseca hrvatske knjige (15. listopada – 15. studenoga).

Rezultat suradnje i angažiranosti bila je izložba u auli Gradske knjižnice grada Zagreba. *Odrastanje uz knjigu i film* tijekom Mjeseca 2022. godine. Izložba je bila rezultat dva projekta: Najčitatelj godine i Dječji žiri Nagrade „Grigor Vitez“. Izložba je obuhvaćala književne i filmske odabire mladih. Preporuke mladih čitatelja svojim vršnjacima predstavljaju kariku spajanja preporuka s mladima koji nerado prihvaćaju preporuke u tinejdžerskoj dobi (Dragoja, Mauro, Rakočević Uvodić, 2023:44).

Čitaj mi! prva je hrvatska kampanja za poticanje čitanja naglas koja je nadišla lokalni doseg. Lokalne su kampanje djelovale u skladu s resursima. Jedan od načina poticanja čitanja od najranije dobi su besplatne članarine. Veliki projekt kojeg je pokrenula Ivanka Stričević od 2004. godine odvijao se u deset zagrebačkih vrtića, a njegovi ciljevi bili su informiranje odgojitelja i roditelja. Tijekom projekta održane su brojne radionice i predavanja s područja razvijanja pismenosti i čitanja.

Nacionalna kampanja *Čitaj mi!* bila je potaknuta rezultatima istraživanja iz 2011. godine kojeg je provela *Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež* Hrvatskoga knjižničarskog društva. Istraživanje o knjižničnim uslugama za djecu ranije dobi i njihove roditelje provedeno je u 61 narodnoj knjižnici. Oko polovine tih knjižnica već je u svom programu provodilo navedenu vrstu radionica. Ispitivanjem je utvrđeno da takvi programi sve intenzivnije ulaze u knjižnice te da ih 62,3 posto njih planira provesti. To programi poput besplatnog članstva, povremenih predavanja za roditelje, igroteke i slično (Čunović, Stropnik, 2015:112). Nacionalnu kampanju *Čitaj mi!* pokreću Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a, Hrvatsko pedijatrijsko društvo, UNICEF Hrvatska, Hrvatsko čitateljsko društvo i Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti. Kampanju je koordinirala koordinira Kristina Čunović, predsjednica Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež (2012.- 2014.). Aktivnosti vezane za kampanju bile su raznovrsne, od tiskanih materijala o važnostima čitanja, jumbo plakata, foto natječaja, a sve su popraćene na internetskoj stranici kampanje i na društvenim mrežama. Za najranjivije obitelji osigurane su besplatne slikovnice. Nakon dvije godine kampanje održano je preko 370 događaja u kojima je sudjelovalo deset tisuća djece i roditelja.

Idući pozitivan primjer programa poticanja čitanja odvio se u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec. Program „Vrećica pričalica“ stvoren je s ciljem poticanja čitanja u krugu obitelji, a namijenjen je djeci predškolskog uzrasta i njihovim roditeljima. Provodi se od 2015. godine, najčešće uz posjete bibliobusa stajalištima u blizini dječjih vrtića. Programu je prethodilo istraživanje koje je dokazalo potrebu za ovakvim knjižničnim aktivnostima. U programu je, što je omogućila suradnja s vrtićima, sudjelovalo 5 tisuća djece i roditelja. Zbog situacije uzrokovane koronavirusom, program je 2020. godine dobio vlastitu web stranicu. „Vrećica pričalica“ je platnena vrećica na kojoj je otisnut logo programa, u njoj se nalaze slikovnice za djecu, knjige o roditeljstvu te materijali o važnosti obiteljskog čitanja i čitanja djeci od najranije dobi te knjižica dojmova u koju sudionici mogu upisivati mišljenje o pročitanim. „Vrećica pričalica“ predstavljena je djeci i odgojiteljima na početku programa, nakon čega svaka dva tjedna „posjećuje“ jedno dijete u njegovu domu. Cilj je literaturu učiniti dostupnom u svim krajevima koje bibliobus posjećuje. Dina Kraljić (Knjižnica *Nikola Zrinski* Čakovec) napravila je istraživanje u kojem anketom ispituje uspješnost i utjecaj na čitatelje ovog programa. U istraživanju je sudjelovalo 64 roditelja, sudionika programa. Njih 35 učlanjeno je u Knjižnicu (55 posto). Ispitani su pozitivno komentirali program te sadržaj vrećice smatraju vrlo korisnim (Kraljić, 2022: 310). Dobro prihvaćen program poslužio je kao motivacija za daljnim razvijanjem ovakvih programa.

6.3 Čitateljski klubovi za mlade

Iako se čitateljski klubovi češće povezuju s aktivnim čitateljima, oni također mogu služiti kao motivacija za aktivnije čitanje. Čitateljski klub podrazumijeva sastajanje u određenim vremenskim intervalima, odabir literature o kojoj će se na idućem sastanku raspravljati te eventualno kreiranje sadržaja povezanog s pročitanim djelom. Članovi klubova razvijaju interes za čitanje kvalitetne literature uz obvezu da je čitaju redovito, a svoja iskustva čitanja i životna iskustva mogu dijeliti u ugodnom prostoru (Anđić, Duić, 2019: 19). U široj slici se čitateljski klubovi mogu koristiti kao sredstvo socijalizacije za introvertirane pojedince i za sklapanje prijateljstva.

Jedan od primjera čitateljskog kluba za mlade je klub „O čitanju i svemu pomalo“ Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica. Pri osnivanju kluba dogovoreno je kako će sastanci služiti i za upoznavanje s ostalim sadržajima poput glazbe, stripa, filma i slično. Dodatnu odgovornost i ulogu dobivaju članovi samostalnim moderiranjem susreta i kreiranjem sadržaja. Članovi kluba „O čitanju i svemu pomalo“ mladi su od 13 do 18 godina. Raspon djela varirao je od poezije, humoristične proze, sve do *mange*. Neki se čitateljski klubovi odluče upravo za određeni žanr. Tako, na primjer, mogu postojati klubovi namijenjeni isključivo čitanju *fantasy* literature što trenutne ljubitelje žanra ili zainteresirane može dodatno motivirati na priključivanje takvoj aktivnosti.

7. Istraživanje

7.1 Cilj istraživanja

U istraživanju ovoga rada intervjuirani su učenici Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima. Cilj istraživanja bio je dobivanje dubljeg uvida u mišljenja o čitanju učenika u dobi od 11 do 14 godina, kao i dobivanje uvida o njihovim praksama čitanja. Tema istraživanja bila je čitanje među mladima. Između ostaloga, istražena su njihova mišljenja o dobrobitima čitanja i sadržajima koji se čitaju. Osim čitanja, ispitanici su i ostali hobiji kojima se učenici bave u slobodno vrijeme. Također, cilj je bio istražiti utječe li čitanje na izgradnju identiteta mladih. Svrha istraživanja bila je dobivanje uvida o praksama čitanja te stavovima i motivaciji prema čitanju osnovnoškolaca. Vežano za široku temu koju je obuhvatilo istraživanje definirana su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Što potiče mlade da čitaju?
2. Smatraju li važnim konzumirati kulturne sadržaje?
3. Uviđaju li mladi važnost čitanja i dobrobiti koje im ono donosi?
4. Koje su čitalačke prakse mladih?

Motivacija za istraživačka pitanja proizašla je iz generalne slike o nečitanju kod mladih i odraslih. Neovisno o nepopularnosti čitanja, knjige i njihovi čitatelji i dalje postoje. Tako je nastala potreba da se provedu razgovori s učenicima koji uviđaju dobrobiti čitanja ili naprosto na taj način vole provoditi slobodno vrijeme. Neki od njih sudjeluju u natjecanjima poticanja čitanja ili hrvatskog jezika. Kako bi se kampanje poticanja čitanja nastavile razvijati potrebno je prvo ispitati što točno udaljava mlade od čitanja i što ih kod čitanja privlači.

Tijekom provođenja istraživanja naišlo se na prepreku u tome što su učenici uglavnom davali kratke odgovore, ali odgovore koji svejedno govore o njihovim praksama i mišljenjima o čitanju. U analizi odgovora jasno je kako su na pitanja opširnije odgovarali stariji učenici.

7.2 Metodologija, instrument, uzorak

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca, a korištena metoda bila je polustrukturirani intervju.

Ispitani su učenici petih, šestih, sedmih i osmih razreda. Ispitanici su odabrani u suradnji s nastavnicama hrvatskoga jezika iste škole koje su upoznate s čitateljskim navikama svojim učenika. Zbog odabrane metode nije moguće ispitati veliki broj ispitanika kao anketom pa su odabrani učenici koji u slobodno vrijeme čitaju. U širi izbor učenika izabrano je tridesetak učenika koji pročitaju barem jednu knjigu mjesečno, a zatim je izdvojeno dvadeset učenika koji se ističu interesom za čitanje u slobodno vrijeme, školskim uspjehom i izvannastavnim aktivnostima. Intervjuirani su u parovima. Privole za sudjelovanje bile su upućene roditeljima nekoliko dana prije intervjuja.

Među dvadeset provedenih intervjuja u predstavljanju rezultata ovog istraživanja odabrano je petnaest onih koji su sadržajni vezano za istraživačka pitanja. U tim razgovorima sudjelovalo je deset djevojčica i pet dječaka. Tri učenika pohađaju 5. razred (djevojčica i dva dječaka), jedna učenica 6. razred, dok 7. razred pohađa osmero učenika (sedam djevojčica i dva dječaka) te po jedna učenica i učenik pohađaju 8. razred. Dob učenika i učenica je bila od 11 do 14 godina.

7.3. Rezultati

Tijekom provođenja intervjua bilo je vrlo lako uočiti razliku kvaliteti odgovora s obzirom na dob učenika. Učenici 7. i 8. razreda artikuliranije su iznosili svoje odgovore na postavljena pitanja i bili otvoreniji za suradnju. Razgovori su provedeni u parovima prema želji učenika što se pokazalo kao nepovoljna okolnost za istraživački dio. Naime, spletom okolnosti dvije su učenice bile same u učionici tijekom razgovora te se pokazalo da su otvorenije i preciznije odgovarale na pitanja (V.P i M.B.). S učenicima 5. i 6. razreda bilo je teže razgovarati, čak i uz motiviranje na razgovor. Odgovori su bili šturi, a neverbalna komunikacija odavala je dojam sramežljivosti.

Dio ispitanih učenika istaknuo se kod svojih nastavnica sudjelujući na natjecanjima. Učenica S.K. dobitnica je nagrade *Europa u školi*, ističe se i kreativnim pisanjem. M.S. također u slobodno vrijeme piše i sudjeluje na *Lidranu*. K.M. je sudjelovala na državnom natjecanju *Čitanjem do zvijezda* i bila predložena za državnu smotru *Lidrano*. N.S. je također sudjelovala na državnom natjecanju *Čitanjem do zvijezda*.

Nekoliko je učenika u razgovoru naglasilo kako vrijeme provedeno čitajući usklađuju s obvezama. Ispitani su uglavnom odgovarali kako čitaju dvije do tri knjige mjesečno te je jedna od njih uvijek lektira. Komentirajući lektiru, većina na postojanje i odabir lektire reagira pozitivno. Školsku knjižnicu učenici koriste za posudbu lektiri (u većoj mjeri) i literature za slobodno čitanje. Oni u mogućnosti ili blizini gradske knjižnice uglavnom nju koriste za posudbu knjiga za čitanje u slobodno vrijeme. Kao razloge navode blizinu, veći izbor, nedostatak primjeraka u školskoj knjižnici. Neki od njih koriste gradsku knjižnicu i za izvannastavne aktivnosti. Slobodno vrijeme ispunjavaju sviranjem instrumenata, sportom, plesom, crtanjem. Njihovi se hobiji nisu mogli usporediti s većim uzorkom učenika koji ne čita, no odgovori ukazuju da su učenici koji čitaju vrlo kreativni.

Koliko i što čitaš?

Nekoliko je učenika u razgovoru naglasilo kako vrijeme provedeno čitajući usklađuju s obvezama (K.M., L.S). Također, nekoliko je učenika izdvojilo vrijeme školskih praznika kao razdoblje kada više i intenzivnije čitaju (M.B., T.M., I.P.). Žanrovi koji se čitaju su raznoliki, a uključuju *fantasy*, kriminalističke, ljubavne, pustolovne romane. Čitaju se i stripovi (F.K., I.P.). Uočene su sličnosti među ispitanicima koji su odgovarali u parovima, no sveukupni pregled odgovora ukazuje na različite interesne teme. Knjižnice bi tako trebale omogućiti da učenici, neovisno o žanru, imaju dostatan izbor naslova.

Ispitani su uglavnom odgovarali kako čitaju dvije do tri knjige mjesečno te je jedna od njih uvijek lektira (M.S., F.K., I.P.).

Imaš li još neki hobi osim čitanja?

Učenici su uglavnom mogli navesti još neku vrstu izvanškolske aktivnosti. Učenici se bave sportom ili umjetničkim aktivnostima poput plesa, pisanja, glazbene škole. K.M. svira violinu, I.P. i M.B. sviraju klavir. Nekoliko se njih prisjetilo aktivnosti organiziranih u gradskoj knjižnici. Jedan od učenika sudjeluje u dramskoj skupini *Kolibrići*. Dramsko-scenska skupina „Kolibrići“ od 2017. djeluje u Gradskoj knjižnici Franjo Marković u Križevcima. U izvedbama sudjeluju mladi iz Križevaca i okolice. U slobodnom razgovoru su uglavnom istaknuli zadovoljstvo kulturnim sadržajem koji se u gradu nudi. Ispitani svoje slobodno vrijeme iskorištavaju na različite hobije i interese, najčešće čitanjem, gledanjem filmova, crtanjem, odlaskom u kino.

Što misliš, kako knjige/čitanje utječu na tebe? Možeš li podijeliti kakav osjećaj one stvaraju u tebi i što te privlači da čitaš?

Iz opsega odgovora na ovo pitanje vidljivo je da učenicima nije ugodno ili jednostavno govoriti o tome kako čitanje na njih utječe. Ipak, dio učenika mogao je поближе objasniti zašto i kako na njih utječu pročitane knjige. Osim što čitanje pozitivno utječe na zdravlje mozga, pogotovo kod mladih treba posvetiti pažnju na emocionalne dobrobiti koje im ono donosi. „Pa što se mogu sama zatvoriti u sebe i čitati, da mi nitko ne smeta i da sam u svom svijetu, da nisam u ovom svijetu.“ (K.M.) Zanimljiv je i odgovor učenice F.K. koja ističe opuštanje koje čitanjem može postići. Te informacije mogu poslužiti nastavnicima, knjižničarima i roditeljima kako bi pronašli način za izazivanje znatiželje prema knjigama.

Vidiš li možda neke prednosti ili nedostatke kod čitanja?

Odgovori poput „dobrobit čitanja je razvijanje vokabulara“ potvrđuju jednu od prednosti koju donosi čitanje, koja se opisuje u literaturi (M.S., L.S) Također vrlo je važno opažanje učenika da se čitanjem razvija mašta te da ih ta aktivnost opušta. Čitanje i aktivnosti kojima se bave (ples, gluma, pisanje) mogu biti povezane te se međusobno nadopunjavati pri razvijanju pojedinca. Ispitani su svjesni dobrobiti čitanja. Učenici nisu naveli ništa negativno vezano za čitanje. N.S. ističe čitanje kao način za odmak od društvenih mreža i razvijanje novih perspektiva na stvari.

Čitaju li tvoji ukućani? Čitaju li tvoji prijatelji?

Govoreći o motivaciji na čitanje nezaobilazno je govoriti o poticanju u najbližoj okolini. U domovima učenika uglavnom se čita. Učenici uglavnom mogu spomenuti barem jednog člana kućanstva koji povremeno ili intenzivno čita, no nisu to nužno povezivali sa svojom motivacijom za čitanje. Ispitanike su različite stvari motivirale na čitanje: natjecanja u čitanju, ukućani, dosada. K.M. je samu sebe motivirala na čitanje i to uspoređivanjem knjiga i filmova.

S.K. je vlastitim čitanje potaknula svoje ukućane da čitaju. Više je primjera gdje dio ukućana čita, a dio ne čita (J.K., M.S., I.P.).

Mišljenje o lektiri?

Učenička razmišljanja vezana za lektiru začinjavaju su pozitivna. Iako nisu u potpunosti zadovoljni izborom tema kojima se djela bave ili njihovom aktualnosti, uglavnom ne izražavaju negodovanje za obvezujuće čitanje. Važno je da su tematski prilagođene njihovom uzrastu. Nekoliko je učenika zaključilo kako je lektire potrebno čitati zbog pouka, povijesnih činjenica i pomoći u životnim situacijama. „Jako mi se sviđaju lektire. U nižim razredima ih nisam čitala, ali učiteljica mi je otkrila čitanje i sve mi se više sviđa. Jako nam je puno pričala o knjigama." istaknula je I.P. Većina se slaže da je lektira nužna i zanimljiva. N.Š. lijepo zamjećuje kako lektire služe za uočavanje pouka i pomoći u životnim situacijama gdje knjiga podsjeća na život.

Što misliš zašto tvoji vršnjaci uglavnom ne čitaju?

Ono što je zapravo temeljna pretpostavka ovoga istraživanja upravo je izbjegavanje čitanja. Znanstvenici su već ukazali na poremećenu pažnju kod osoba koje se koriste modernom tehnologijom u svakodnevnom životu. Kako su temelj takvih istraživanja najčešće upravo mladi, bilo je važno istražiti kolika je njihova svjesnost o (ne)čitanju. Učenici kritiziraju društvene mreže i nerazvijenu kulturu čitanja. Kritiziraju također vršnjake zbog pretjeranog korištenja društvenih mreža i njihove nezainteresiranosti za čitanje. Uvidom u njihovo školsko okruženje zaključeno je da većina učenika čita isključivo lektire ili ništa. „Lakše im je pogledati film nego pročitati knjigu. Čitati im se ne da, a tijekom filma se mogu opustiti i ne moraju zamišljati kako nešto izgleda. To može biti i pozitivno i negativno." - istaknula je N.Š. što je vrlo blisku i odgovoru F.K. koji također tvrdi da njegovi vršnjaci ne vole zamišljati te da im nedostaje mašta. Odgovor J.K. uobičajen je te kao i većina vidi provođenje vremena na mobitelu kao prvi razlog nečitanja. Manjak čitanja kod odraslih (roditelja) vidi kao nedostatak vremena za tu aktivnost.

Utječe li čitanje pozitivno na tvoje obrazovanje?

Dio učenika nije mogao procijeniti utječe li interes za čitanje na njihov školski uspjeh. To pitanje vezalo se na pitanje „Kako čitanje utječe na tebe?“ pri čemu su istaknuli smirenost ili razvijanje mašte (T.M., M.B., K.M.). Nekoliko je moglo povezati čitanje i školski uspjeh u pogledu da čitanje pomaže pri učenju ili im pomaže u nastavi hrvatskoga jezika (V.P.). I.P. je u nižim razredima imala slabije ocjene što je promijenila nabolje čitanjem i širenjem vokabulara. V.P. također čitanje povezuje s uspjehom na nastavi hrvatskoga jezika.

7.4 Rasprava

Istraživanja čitanja koja se provode svake godine uoči *Noći knjige* pokazuju da polovina stanovništva ne pročita niti jednu knjigu godišnje. Ipak, u obiteljima ispitanih postoji barem po jedan ukućanin koji povremeno čita.

Uočavanje dobrobiti čitanja može biti problematično i odraslima pa ne čudi da ispitani učenici nisu u potpunosti svjesni čemu čitanje pridonosi. Svejedno su mogli prepoznati vlastito širenje vokabulara, razvijanje mašte, smanjenu razinu stresa. U dijelu intervjua u kojem su svi ispitanici odgovorili da njihovi vršnjaci premalo čitaju, intervjuirani učenici ukazuju na to da su svjesni nerazvijene kulture čitanja. Tu pojavu percipiraju negativno. Lektirna djela vide kao nužnost, a također i sami podržavaju koncept obveznog čitanja. Učenici viših razreda zadovoljniji su lektinom. No ističu i to kako pojedina djela nisu prilagođena njihovoj dobi. Ona mogu biti zahtjevna u pogledu tema, zastarjelosti jezika, emocija likova te dijelom neaktualna za suvremeno društvo pa učenici teško suosjećaju s likovima. Zastarjeli jezik može im otežati razumijevanje teksta što ih može udaljiti od čitanja. Kako je istraživanje provedeno sa učenicima koji više čitaju, pokazalo se da svoje slobodno vrijeme posvećuju i knjigama u slobodnom izboru. U tom slučaju mogu pročitati lektiru za potrebe nastave, ali zatim posežu za literaturom po vlastitom izboru. Ostali će učenici svoje znanje o mogućnostima i iskustvu čitanja temeljiti isključivo na lektirama. Zbog toga je iznimno važno da nastavnici i knjižničari rade na aktivnostima poticanja čitanja kako bi učenike upoznali sa svime što književnost nudi. Žanrovi koji su se našli u odgovorima su raznoliki. Spomenuti su kriminalistički, ljubavni, *fantasy*, triler romani. Učenici uglavnom posuđuju knjige u knjižnicama. U razgovoru je uočena potreba za širenjem fonda školske knjižnice. Kako školski fond, prema mišljenju učenika, nije obogaćen literaturom za slobodno čitanje, ispitanici koriste i gradsku knjižnicu. Upoznati su i s radionicama koje gradska knjižnica organizira, a u zgradi knjižnice nalazi se i malo kino. Moglo bi se zaključiti da je gradska knjižnica jedna od središta kulture u gradu. Također, utvrđeno je da su učenici zadovoljni ponudom kulturnih sadržaja u gradu.

Poticanje čitanja od najranije dobi iznimno je važno za pojedinca, a zadaća je roditelja i skrbnika da što ranije počnu s čitanjem naglas (Centner, 2007, Keresteš i ostali, 2019). Stoga je ispitano čitaju li ukućani učenika. Većina ispitanih mogla je odgovoriti da barem jedan od ukućana aktivno ili povremeno čita u slobodno vrijeme. Drugačija je situacija kada se ispituje čitaju li njihovi vršnjaci. Odgovori su uglavnom bili negativni, a kao razlog navode provođenje slobodnog vremena na mobitelima, računalima i videoigricama. Kao što su prepoznali dobrobiti čitanja, ispitani su mogli uočiti i negativne strane pretjeranog korištenja Interneta i modernih

tehnologija. Kao razlog nečitanja navode lijenost, pretjerano korištenje mobitela, konkretno društvenih mreža. Povezuju manjak pažnje i koncentracije s korištenjem mobitela.

Učenici su svjesni negativnih aspekata društvenih mreža, a vrijeme provedeno koristeći ih, vide potraćenim. Svjesni su i dobrobiti čitanja među kojima izdvajaju bolju koncentraciju, maštovitost, učenje novih riječi. Uz čitanje vežu pozitivne emocije za koje smatraju da bi dobro došle svima. Čitanje percipiraju kao aktivnost koju je dobro prakticirati i kritiziraju današnje navike koje odvođe od čitanja. Posebno je vrijedno od intervjuiranih učenika bilo čuti o slučajevima u kojima poticaj na čitanje dolazi od učiteljice ili ukućana. Jedan od bitnih pozitivnih nalaza ovog istraživanja je i u tome što je njime ustanovljeno da se ispitanici uz čitanje bave sportom i umjetničkim aktivnostima što je iznimno važno za njihov razvoj od komunikacijskih do socijalnih vještina.

Vrijedi napomenuti i to da su učenici tijekom intervjuiranja uglavnom odgovorili na postavljena pitanja, no primijećeno je da su neka ipak bila suviše kompleksna za ovu dobnu skupinu ispitanika. Drugi razlog sažetog odgovaranja mogao bi biti i sram pred ispitivačem ili kolegom.

8. Zaključak

Internet i pretjerano korištenje istog dovelo je do promjena u ponašanju, navikama i raspoloženjima u svakoj dobi, osobito kod mladih. Pažnja i usredotočenost sve su manje, a pogled neprestano bježi k zaslonu mobitela. I u provedenom istraživanju intervjuirani učenici su pokazali da su svjesni problematike koju donosi pretjerano korištenje društvenih mreža, no ne naziru se promjene. Istraživanja pokazuju kako polovina stanovništva u Hrvatskoj ne pročita niti jednu knjigu godišnje.

Nerazvijena kultura čitanja među mladima može se promijeniti. Tome teže nastavnici, odgojitelji, knjižničari i ostali stručni suradnici koji se uključe u aktivnosti pojedinih ustanova. Od iznimne je važnosti suradnja prilikom ostvarivanja ciljeva, kao i poticanje čitanja od najranije dobi. Čitanje djeci naglas, i prije nego što sami nauče čitati, može dati motivaciju za čitanje u nastavku života i razviti vještine pamćenja ili opažanja.

Kampanje koje su održane u knjižnicama pokazale su zainteresiranost članova zajednice. Kako bi mladi bili što više upoznati s potencijalnim opasnostima koje donosi Internet, razvijaju se i radionice medijske i informacijske pismenosti. Internet sam nije štetan već njegov način korištenja i neopreznost kod dijeljenja osobnih podataka ili ponašanja drugih korisnika. On također može biti mjesto sastajanja mladih sličnih interesa, mjesto rasprava i učenja.

Mladi prije svega trebaju posvećenost, pažnju i usmjerenje onome što im može pomoći na obrazovnom putu i razvijanju kao pojedinca. Programi koji potiču na čitanje mogu biti vrlo dobar način da promjene svoju kulturu čitanja ili barem razmisle o drugoj vrsti aktivnosti koja bi im pomogla u razvoju ličnosti. Njihovo provođenje vremena na društvenim mrežama može biti posljedica izgubljenosti u svijetu s previše izbora ili manjka interesa za kulturne i obrazovne aktivnosti u slobodno vrijeme.

Literatura

- Prensky, Marc. 2001. Digital Natives, Digital Immigrant. On the Horizon (MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001)
- Mujić, Nihada. "obrazovanje kao najznačajniji stup na putu u društvo znanja." *Informatologia*, vol. 40, br. 4, 2007, str. 289-294. <https://hrcak.srce.hr/21531>. Citirano 14.07.2023.
- Horvat Klemen, Tamara. "Digitalna pristupačnost: Doprinos inkluzivnom društvu." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 65, br. 2 (2022): 247-246. <https://hrcak.srce.hr/285520>
- Y. Arms, William. 2000. Digital Libraries, Massachusetts Institute of Technology.
- Baláz, Bodo. 2015. Libraries in the post-scarcity era. In H. Porsdam (Ed.), *Copyrighting creativity: creative values, cultural heritage institutions and systems of intellectual property* (pp. 75-92). Ashgate. <http://www.ashgate.com/isbn/9781472431653>s Bodo
- Kahle, Brewster. 2018. Transforming Our Libraries from Analog to Digital: A 2020 Vision. // *EDUCAUSE review*, March/April 2018.
- Grosman, Meta. 2010. *U obranu čitanja: Čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb:Algoritam
- Thumala Olave, M.A. 2022. Reading Matters: Toward a Cultural Sociology of Reading. In: Thumala Olave, M.A. (eds) *The Cultural Sociology of Reading*. Cultural Sociology. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-13227-8_2
- Wolf, Maryanne. 2007. *Proust and the squid*. New York:Harper
- Wolf, Maryanne. 2019. *Čitatelju, vrati se kući*. Zagreb:Ljevak
- Stantić, Vedrana, i Anita, Peti-Stantić. 2021. *Znatiželja*. Zagreb:Ljevak
- Peti-Stantić, Anita. 2019. *Čitanjem do (spo)razumijevanja*. Zagreb:Ljevak
- Centner, Sandra. 2007. *Kako zavoleti knjigu i čitanje*. Đakovo:Tempo d.o.o
- Carr, Nicholas. 2011. *Plitko: Što Internet čini našem mozgu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- Spitzer, Manfred. 2018. *Digitalna demencija*. Zagreb:Ljevak
- Greenfield, Susan. 2018. Promjene uma: *Kako digitalne tehnologije utječu na naš mozak*. Zagreb: Školska knjiga
- Kovač, Miha. 2021. *Čitam, da se pročitam*. Zagreb:Ljevak
- Solar, Milivoj. 2011. *Zašto čitati knjige?* U Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Mićanović, Miroslav. 9. – 11. svibnja 2011. Osijek. 11-20. Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Martinović, Ivana i Ivanka Stričević. "Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu." *Libellarium* 4, br. 1 (2011): 39-63. <https://hrcak.srce.hr/92392>

Čunović, Kristina i Alka Stropnik. "Nacionalna kampanja "Čitaj mi!" – primjer partnerstva i usklađenosti udruga." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, vol. 58, br. 1-2, 2015, str. 103-120. <https://hrcak.srce.hr/143620>. Citirano 18.01.2024.

Kotromanović, Mirjana i Anja Krmpotić. "Klub mladih „o čitanju i svemu pomalo“ Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica." *Knjižničarstvo*, vol. 27, br. 1-2, 2023, str. 103-114. <https://hrcak.srce.hr/305826>. Citirano 18.01.2024

Kraljić, Dina. "Poticanje čitanja u krugu obitelji putem programa „Vrećica pričalica“ Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, vol. 65, br. 3, 2022, str. 301-315. <https://doi.org/10.30754/vbh.65.3.987>. Citirano 18.01.2024.

Kolarić, Alica, Sonja Šimić, Vjeruška Štivić i Žozefina Žentil Barić. "Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, br. 3 (2013): 91-100. <https://hrcak.srce.hr/115196>

Dragoja, Natalija, Isabella Mauro and Maela Rakočević Uvodić. "Odrastanje uz knjigu i film." *Novi uvez XXI*, no. 39 (2023): 43-54. <https://hrcak.srce.hr/305326>

Erving Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, University of Edinburgh Social Sciences Research Centre, Edinburgh 1956.

Perkov, Ivan i Petar Šarić. "Samopredstavljanje na društvenim mrežama." *Filozofska istraživanja* 41, br. 3 (2021): 627-638. <https://doi.org/10.21464/fi41310>

Jerončić Tomić, Iris, Rosanda Mulić i Antonija Milišić Jadrić. "Utjecaj društvenih mreža na samopoštovanje i mentalno zdravlje mladih." *In medias res* 9, br. 17 (2020): 2649-2654. <https://doi.org/10.46640/imr.9.17.4>

Moderna vremena, „Istraživanja tržišta knjiga“. Pristupljeno: 11.veljače 2024. <https://mvinfo.hr/pretraga?tematika=istrazivanje-trzista-knjiga>).

Kunić, Ivana, Marina Vučković Matić i Joško Sindik. "Društvene mreže i zdravlje." *Hrvatski Časopis za javno zdravstvo* 12, br. 47 (2016): 110-114. <https://hrcak.srce.hr/299038>

Biglbauer, Sonja i Anita Lauri Korajlija. "Društvene mreže, depresivnost i anksioznost." *Socijalna psihijatrija* 48, br. 4 (2020): 404-425. <https://doi.org/10.24869/spsih.2020.404>

Razum, Josip, Renata Glavak Tkalić, Tihana Brkljačić, Ines Sučić i Anja Wertag. "Aktualne spoznaje u konceptualizaciji, mjerenju i istraživanju problematične uporabe interneta." *Društvena istraživanja* 30, br. 4 (2021): 741-762. <https://doi.org/10.5559/di.30.4.05>

Ljetna psihologijska škola (27;2017;Pag). 2019. *Čitanje u ranoj adolescenciji: Dobne i spolne razlike te osobni i obiteljski prediktori*. Zagreb: Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet : FF press

Prilozi

Pitanja za intervju

Koliko i što čitaš?

Imaš li još neki hobi osim čitanja?

Što misliš, kako knjige/čitanje utječu na tebe? Možeš li podijeliti kakav osjećaj one stvaraju u tebi i što te privlači da čitaš?

Vidiš li možda neke prednosti ili nedostatke kod čitanja?

Što misliš zašto tvoji vršnjaci uglavnom ne čitaju?

Čitaju li tvoji ukućani? Čitaju li tvoji prijatelji?

Mišljenje o lektiri.

Zašto ti je čitanje bitno?

Utječe li čitanje pozitivno na tvoje obrazovanje? Misliš li da je to povezano s tvojim ocjenama?

Privola za obradu osobnih podataka

Pristajem da (ime i prezime učenika) _____ sudjeluje u intervjuu u svrhu diplomskog rada Elene Sovar (Sveučilište u Zadru, Odjel za Informatičke znanosti).

Razgovor će biti sniman u svrhu analize sadržaja te će biti anonimno objavljen u tekstualnom obliku.

Dana _____ u Križevcima Potpis roditelja _____

Transkripti intervjua

S. K., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odgovor: „Pa ne čitam previše, a volim čitati Harry Pottera i takve stvari. I ljubavne romane.“

Pitanje: „Koliko u prosjeku pročitaš knjiga mjesečno?“

Odg.: „Jednu ili dvije mjesečno. Posuđujem u gradskoj knjižnici.“

Pitanje: „Koristiš li knjižnica i jesi li zadovoljna njima?“

Odg: „Koristim. Pa školska knjižnica ima dosta knjiga, jedino što nekad neki razredi posude neke knjige koje bih ja čitala ili posudi cijeli razred za lekturu pa nema dosta knjiga pa onda moram gradskoj.“

Pitanje: „Imaš li još neki hobi osim čitanja?“

Odg: „Volim voziti bicikl i pisati“

Pitanje: „Otkud je došlo pisanje?“

Odg: „Učiteljica me prijavila na jedan natječaj. Ne znam kako se zvao, a uza sve sam već pisala sastavak i osvojila sam 1. nagradu i to me potaknulo pa otad dosta pišem.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Mama kad stigne, a brat malo manje.“

Pitanje: „Jesu li ti ukućani dali motivaciju za čitanje ili pisanje?“

Odg: „Za pisanje da, ali više sam ja utjecala na to da oni počnu čitati.“

Pitanje: „Možeš reći da tvoji prijatelji čitaju?“

Odg: „Pa ne baš.“

Pitanje: „Primjećuješ li neke dobrobiti čitanja?“

Odg: „Mislim da je čitanje dosta dobro zato što se jako proširi vokabular i ne trošimo na primjer, vrijeme na gluposti društvenim mrežama, mobitelima, u čemu skroz potrošimo vrijeme nego barem naučimo nešto novo, nove riječi i mislim da čitanje jako dobro.“

Pitanje: „Sad si navela samo pozitivne stvari. Ako je čitanje toliko dobro što misliš, zašto onda tako malo ljudi čita?“

Odg: „Zato što su lijeni.“

Pitanje: „Misliš li da čitanje utječe na tvoje ocjene i općenito bolju za učenje noći povezuješ bolje ocjene s tim?“

Odg: „Da, utječe na dobar način.“

Pitanje: „Što misliš lektirama?“

Odg: „Zadnje koje smo imali su dosta zanimljive, sada čitamo *Bijelog klauna* i zanimljiva je knjiga. Nemamo previše toga za čitati. Meni su knjige dobre.“

M. S., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Najviše čitati neke kriminalističke romane. Ponekad ne stignem baš preko dana pa čitam svaku skoro pa svaku večer.“

Pitanje: „Koliko recimo u prosjeku knjiga pročitaš mjesečno?“

Odg: „Jednu do dvije knjige mjesečno.“

Pitanje: „Gdje posuđuješ knjige?“

Odg: „Pa ja najviše posuđujem u gradskoj knjižnici, u školskoj knjižnici posuđujem lektire.“

Pitanje: „Mogao bi zapravo zaključiti da ti nedostaje u školskoj knjižnici odabir knjiga koje nisu povezane s lektinom?“

Odg: „Školska knjižnica služi po meni samo za lektire i ima nešto knjiga koje nisu vezane za to, ali gradska knjižnica ima puno veći odabir.“

Pitanje: „Koji su tvoji hobiji osim čitanja?“

Odg: „Idem na dramsku skupinu *Kolibrići* tu u gradskoj knjižnici pa sam se zbog toga i tamo u gradsku knjižnicu učlanio. Dok idem na probe pogledam što ima i posudim neku knjigu.“

Pitanje: „Ima li gradska knjižnica još neke aktivnosti?“

Odg: „Pa da, nedavno se otvorila pored knjižnice zvjezdarnica, a u samoj knjižnici ima dosta informatičkih tečajeva, laptopa, legica, 3D printera pa se baš ljudi mogu i zabaviti tamo.“

Pitanje: „Koristiš li još možda neke kulturne sadržaje?“

Odg: „Ne baš.“

Pitanje: „Što misliš kako knjige utječu na tebe?“

Odg: „Proširuju vokabular, na primjer ove školske lektire mi pobuđuju kreativnost, opuštaju me malo, a. Nije da baš nešto previše čitam, ali mi je jako zanimljivo. Ljudima je čitanje zapravo jako zanimljivo, pa na primjer, moja sestra jako voli čitati. One sad ide na faks pa nema puno vremena, ali ona je znala mjesec dana pročitati po 3,4 knjige. Na primjer, mojoj mami i mojoj sestri je čitanje jako zanimljivo, a tati i bratu nije.“

Pitanje: „Što misliš zašto je tako?“

Odg: „Ima zanimljivih knjiga, moja mama i sestra su me baš potaknule da idem čitati. Moj brat je da kažem i malo lijen pa njemu se ni ne da čitati.“

Pitanje: „Misliš da je to razlog zašto općenito ljudi ne čitaju? Čitaju li tvoji prijatelji?“

Odg: „Pa da. Ne baš.“

Pitanje: „Što misliš o lektiri?“

Odg: „Pa naše lektire su zabavne, daju dosta pouka, ima čak i zanimljivih lektira.“

Pitanje: „Utječe li kod tebe čitanje na školski uspjeh?“

Odg: „Da jer trenutno idem i u školu brzog čitanja i učenja i tamo govore o tome kako je čitanje dobro za čovjeka.“

K. M., 6. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Većinom čitam fantastične knjige i onako nekoliko na mjesec. Recimo 3, 4, 5 na mjesec. Ovisi kakav je mjesec, ima li puno školskih zadaća.“

Pitanje: „Gdje posuđuješ knjige?“

Odg: „Nekad u školskoj, nekad gradskoj jer kad posudim previše u gradskoj moram platiti.“

Pitanje: „Što misliš o školskoj knjižnici?“

Odg: „Ima puno zanimljivih knjiga koje nisu samo lektira.“

Pitanje: „Čitaju li tvoj ukućani?“

Odg: „Mama i brat puno čitaju.“

Pitanje: „Jesu li oni zapravo utjecali na tebe da počneš čitati?“

Odg: „Pa zapravo ne, nego sam gledala filmove neke i onda sam išla čitati knjige i shvatila da su knjige bolje od filmova. Sama sam se navela na čitanje.“

Pitanje: „Zašto su knjige bolje?“

Odg: „Zato što puno stvari koje u knjigama jesu u filmove ne stave. Jednostavno, filmovi su nečija druga, zamišljena stvar, a dok mi čitamo da možemo maštati sami, zamisliti kako tko izgleda ili tako nešto.“

Pitanje: „Što još voliš kod čitanja?“

Odg: „Pa što se mogu sama zatvoriti u sebe i čitati, da mi nitko ne smeta i da sam u svom svijetu, da nisam u ovom svijetu.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Lektire su drugačije jer moramo pjesme čitati ili neke povijesne knjige, a to mi nije zanimljivo, više volim kad dobijemo neki kriminalistički roman ili tak nešto. „

Pitanje: „Čitaju li tvoji prijatelji?“

Odg: „Ne.“

Pitanje: „Što misliš zašto ne čitaju?“

Odg: „Nisu još otkrili svijet knjiga i zato su previše na mobitelu.“

Pitanje: „Kako na tebe utječu knjige?“

Odg: „Vokabular mi se proširio i onda dok moji prijatelji govore na koji je jednostavne riječi volim zapapriti pa onda neke riječi često ne razumiju. Možda sam smirenija, nisam živčana toliko. Sad ljudi kad su na mobitelu nakon par sati i ako im se oduzme onda oni postanu živčani jako pa ja nisam toliko.“

Pitanje: „Imaš li još neki hobi?“

Odg: „Sviram violinu i volim slušati glazbu.“

J. K., 5. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Volim čitati priče u kojima ima životinja, ali ne volim basne. Volim čitat Kronike iz Narnije i pogledala sam filmove koji su snimljeni. Volim pisati nastavke knjiga koje mi se sviđaju.,,

Pitanje: „Koju knjižnicu koristiš?“

Odg: „Više idem u gradsku jer tamo imam više izbora.“

Pitanje: „Jesi li zadovoljan izborom knjiga u školskoj knjižnici?“

Odg: „Volim čitati časopise i romane iz školske knjižnice.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Moja mama jako voli čitati, ali sestra i tata malo manje.“

Pitanje: „Što još voliš kod čitanja?“

Odg: „Pa volim inače čitati malo duže romane, kratki mi izgledaju malo površno i onda volim one koji dok imaju puno dijelova i puna događaja. Kao *5 prijatelja*, na primjer.“

Pitanje: „Što misliš zašto ljudi ne vole baš čitati?“

Odg: „Pa mislim da su previše na mobitelima ili da imaju možda imaju neke druge obaveze. Na primjer roditelji imaju puno obveza pa možda ne stignu.“

Pitanje: „A tvoji vršnjaci?“

Odg: „Pa oni isto dosta malo čitaju zato što su jako puno na mobitelima i mislim da te aplikacije loše utječu na njih. Ali moji prijatelji vole čitati.“

Pitanje: „Imaš li neki hobi osim čitanja?.,

Odg: „U gradu idem u plesnu skupinu. Išla sam i na nekoliko radionica u gradsku knjižnicu.“

V. P., 8. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Pa uglavnom čitam lektiru, a čitam recimo jednu knjigu u 2 tjedna i čitam neke stare knjige tipa Miroslav Krleža.“

Pitanje: „Koju knjižnicu koristiš?“

Odg: „Za lektire školsku, a za ostalo gradsku.“

Pitanje: „Jesi li zadovoljna ponudom u obje knjižnice?“

Odg: „Pa ono školska ima samo lektire kojih nekad nema dosta jer ne vraćaju baš knjige na vrijeme, a gradska ima dosta, ali neke knjige se raspadaju.“

Pitanje: „Što misliš o lektiri?“

Odg: „U svakoj lektiri netko umre i onda je to jako dosadno jer već znaš da će svi umrijeti. Meni su bezveze.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Prigorski.hr, to im je glavna literatura. Da se vidi kaj se radi u Križevcima.,,

Pitanje: „Čitaju li tvoji prijatelji?“

Odg: „Ne baš, ne čitaju oni ni lektire.“

Pitanje: „Što misliš zašto je tako?“

Odg: „Pa ne da im se, i ne ide im baš i ne razumiju.“

Pitanje: „Imaš li još neke hobije?“

Odg: „Pišem zadaću. Ne ide mi sport, ne idem na sport. I to je to.,,

Pitanje: „Misliš možda da su tvoje ocjene i uspjeh u školi povezani s čitanjem? „

Odg: „Pa jedino što se da povezati je hrvatski jezik, to ima smisla drugo mislim da nema.“

Pitanje: „Zašto ti je čitanje bitno?“

Odg: „Da mi nije dosadno, da nešto novo saznam, da mogu govoriti ljudima da čitam Krležu i mogu lupiti neku glupu foru o banketu u blitvi pa zato.,,

I. P., 5. razred

Pitanje: „Što i koliko čitaš?“

Odg: „Čitam obično lektire, ali preko ljetnih praznika mi je dosadno pa uzmem neki broj knjiga. Prošlo ljeto sam bio na olimpijadi čitanja i pretprošlo sam pročitao cijelu kolekciju od 5 prijatelja. Čitam i stripove.“

Pitanje: „Što misliš o lektiri?“

Odg: „Volim ih čitati, ali lijen sam za napisati sadržaj.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Sestra i brat, ali roditelji nemaju vremena.“

Pitanje: „Koju knjižnicu posjećuješ?“

Odg: „Volim ići u gradsku knjižnicu, svi su ukućani učlanjeni. „

Pitanje: „Misliš li možda da općenito tvoji vršnjaci premalo čitaju?“

Odg: „Ne znam. Možda neki da, neki ne. „

Pitanje: „Zašto ti voliš čitati?“

Odg: „Da potrošim vrijeme kad mi je dosadno. „

Pitanje: „Imaš li možda još neki hobi osim čitanja?“

Odg: „Sviram klavir i idem na izviđače.“

T. M., 5. razred

Pitanje: „Koliko i što voliš čitati?“

Odg: „Volim čitati i kad god mi je dosadno i kada je ružno vrijeme vani. Najviše čitam praznicima. Volim čitati akcijske knjige s puno događaja, misterijima. To uzbuđuje, onda više ulazim u maštu i da jedva čekam kad ću sljedeći dio posuditi. Pod praznicima pročitam u tjedan, dva knjigu.“

Pitanje: „Što misliš o lektiri?“

Odg: „Volim i čitam, zanimljive su.“

Pitanje: „Što ti misliš o knjižnicama?“

Odg: „Živim kraj gradske pa češće idem tamo i sestra puno čita pa i za nju posuđujem. Gradska knjižnica ima premalo primjeraka neke knjige pa moram čekati da vrate.“

Pitanje: „Imaš li neki hobi osim čitanja?“

Odg: „Volim biti vani, voziti bicikl, igrati sportove. Igrati se s prijateljima.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji prijatelji?“

Odg: „Ne, lijeni su ili im se početak knjige ne sviđa pa odustanu.“

Pitanje: „Kako na tebe utječe čitanje?“

Odg: „Zbog čitanja lakše nađem riječi, lakše učim jer pamtim puno bolje zbog knjiga, povezujem neke stvari iz knjiga. „

F. K., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što voliš čitati?“

Odg: „Otprilike pročitam mjesečno lektiru i još dvije uz to. Uglavnom čitam trilere ili fantasy. Čitam i stripove i vijesti koje izađu na internetu.“

Pitanje: „Koju knjižnicu koristiš?“

Odg: „Koristim gradsku. U školskoj su većinom samo lektire, a dosta je knjiga uništeno i nedostaje im stranica.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Pa najviše tata, tata jako puno čita, ali mama ne.“

Pitanje: „Jesu li roditelji utjecali na to da počneš čitati?“

Odg: „Pa da, od malih nogu su me tjerali da čitam, ali sad je već postala navika i uživam u tome.“

Pitanje: „Čitaju tvoj prijatelji?“

Odg: „Samo lektire.“

Pitanje: „Što misliš zašto danas ljudi baš ne čitaju?“

Odg: „Ne ulaže se u to da knjige budu pristupačnije, a i to je sigurno nekima dosta jer gledaju samo slova, a ne u video pa im se ne da zamišljati. Nedostaje im mašta.“

Pitanje: „Na koji način na tebe utječe čitanje?“

Odg: „On me opušta na primjer ili me odmakne od svega. Na primjer pročitam knjigu u jednom danu jer mi makne misli od svega.“

Pitanje: „Vidiš li možda neke prednosti čitanja?“

Odg: „Knjige imaju prednosti zbog toga što razvijaš čitanje, svoju maštu i vokabular i sve, ali sve u svemu to su neke priče koje su nekome na pamet i jednostavno se možeš povezati s tim.“

Pitanje: „Imaš li još možda neke hobije osim čitanja?“

Odg: „Idem u glazbenu školu.“

M. B., 7. razred

Pitanje: „Što i koliko čitaš?“

Odg: „Najviše čitam po ljeti, pročitam knjigu u dva dana, a u školi pročitam još nekoliko knjiga pored lektire, ne baš svaki mjesec, ali kad stignem pored učenje. U zadnje vrijeme bili su mi zanimljivi krimići i znanstvena fantastika.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Pa mama da, neke duhovne knjige. Tata isto. Mlađa sestra ide u prvi razred i ona je na slikovnicama, a stariji brat ne voli čitati. Čita lektire i knjige na engleskom.“

Pitanje: „Koju knjižnicu posjećuješ?“

Odg: „Više u školskoj tijekom školske godine, ali preko praznika sam u gradskoj knjižnici skoro svaki dan.“

Pitanje: „Jesi možda primijetila da tvoji vršnjaci čitaju ili ne čitaju?“

Odg: „Pa, većina ne. Ionako kad. Kada se biraju lektire, jer nam učiteljica daje na biranje, svi biraju najtanje. Dok se pišu lektire, a većina ih piše u zadnji tren, čita se u zadnji tren. Nemam taj osjećaj da neki uživaju u čitanju i da uživaju u razgovoru s učiteljicom.“

Pitanje: „Što misliš zašto?“

Odg: „A mislim da je to zbog mobitela video igrice. Ne mogu reći da su stalno na mobitelima jer se vole i družiti, ali mislim da su im ipak mobitel i igrice bitnije od toga.“

Pitanje: „Što misliš, koje su dobrobiti čitanja?“

Odg: „Širim vokabular, važno je za maštu jer i sama zamišljam kada čitam. Tako mi je i tata pričao da je zamišljao most iz Gričke vještice pa se baš razočarao kada ga je vidio uživo. Dok čitam doživljavam nove stvari.“

N. S., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što voliš čitati?“

Odg: „Sad sam počela više čitati krimice i fantasy.“

Pitanje: „Što misliš o školskoj i gradskoj knjižnici?“

Odg: „Više u gradskoj knjižnici jer sam da tamo ima više izbora.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Zanimljive su mi, najviše volim čitati poeziju. U nižim razredima su lektire bile jako slične i bilo je naporno, ali sada su sve bolje.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Moj tata je čitao koji je bio mlađi, ali uglavnom sad ne.“

Pitanje: „Što te motiviralo na čitanje?“

Odg: „Natjecanje *Čitanjem do zvijezda* i to što sam saznala da ima odjel za slobodno čitanje u školskoj knjižnici.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji vršnjaci?“

Odg: „Baš i ne. Imam prijateljicu koja voli koliko i ja, ali ostali ne baš.“

Pitanje: „Što misliš zašto je tako?“

Odg: „Zato što većina njih koristi društvene mreže i na to troše puno vremena. Teško im je držati fokus na podužim knjigama.“

Pitanje: „Imaš li možda neke druge hobije osim čitanja?“

Odg: „Treniram odbojku, volim slagati Rubikovu kocku.“

Pitanje: „Što misliš koje su zapravo dobrobiti čitanja?“

Odg: „Učenje novih stvari, koncentracija se produžuje. Pročitala sam negdje da čitanje pomaže da imamo više perspektiva na stvari, ne provodimo toliko vremena na društvenim mrežama.“

L. S., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što voliš čitati?“

Odg: „Volim čitati znanstvenu fantastiku, lektire, romane za mlade. recimo stiska. Čitam kad imam slobodnog vremena, dok ne trebam učiti ili pisati.“

Pitanje: „Imaš li neke hobije osim čitanja?“

Odg: „Volim slušati glazbu, pjevati, plesati.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Mama čita dosta, brat samo lektire.“

Pitanje: „Koristiš li knjižnice?“

Odg: „Brat i ja koristimo gradsku, a nekad odem i na njihove radionice.“

Pitanje: „Što misliš, koje su prednosti čitanja?“

Odg: „Prednosti čitanja su da povećamo vokabular, možemo se duže fokusirati na nešto, bolje, razumijemo gramatiku hrvatsku i nove riječi.“

Pitanje: „Što ti misliš o lektiri?“

Odg: „Pa lektira je zapravo dobra jer ovi koji ne čitaju onda oni to nadoknade s lektinom. I kaka Zanimljivo je čitati lektiru zato jer inače nikad ne bih pročitala te knjige jer ne zvuče baš zanimljivo sve.“

Pitanje: „Kako na tebe utječe čitanje?“

Odg: „U knjigama ima i loših likova pa su primjer toga kako se ne smijem ponašati. Dobri likovi pomažu lošijima pa tako i ja pokušavam. Bolje se mogu fokusirati i pamtiti. Lijepo je čitati kad većina ne čita jer to predstavlja neku prednost, veći uspjeh recimo.“

I. P., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Čitam kada nisam na mobitelu ili kad putujem. Čitam ljubavne i krimi romane. Krimiće sam počela čitati nakon što sam s tatom gledala takve serije na televizoru. Detektivi i otkrivanje zločinaca mi je zanimljivo, a ljubavne volim jer ima zapleta, raspleta. Mjesečno pročitam oko dvije knjige.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Jako mi se sviđaju lektire. U nižim razredima ih nisam čitala, ali učiteljica mi je otkrila čitanje i sve mi se više sviđa. Jako nam je puno pričala o knjigama.“

Pitanje: „Gdje posuđuješ knjige?“

Odg: „Više kupujem knjige jer ih volim sadržati, pisati po njima ako imam neka mišljenja, bilježiti ih. Volim raditi bilješke dok čitam lektiru, a u knjigama koje imam doma volim označavati riječi koje mi se jako sviđaju.“

Pitanje: „Što misliš zašto ljudi danas baš ne vole čitati?“

Odg: „Po meni je to tužno jer iz knjiga puno doznajemo, mozak nam se razvija. Kada čitam knjige zamislim film, scene, uživim se u to. Sestrična me motivirala na čitanje.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Ne, samo novine. Mama ponekad.“

Pitanje: „Imaš li neke hobije osim čitanja?“

Odg: „Volim crtati i pomažem kod kuće.“

Pitanje: „Misliš li da čitanje utječe na tvoj uspjeh u školi?“

Odg: „Da, jer sam u nižim razredima imala slabe ocjene iz hrvatskog, a sad imam bolje i proširila sam vokabular.“

N. L., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Čitam u slobodno vrijeme, pod praznicima. Čitam dosta krimi romane, a neke knjige volim čitati na engleskom jer mi se sviđaju citati. Dnevno izdvojim sat dva na čitanje i pročitam dvije, tri knjige mjesečno.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Ima boljih i lošijih, neke su zanimljivije od drugih. Sviđaju mi se one koje su za našu dob.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Čitaju mama i baka.“

Pitanje: „Koristiš li knjižnicu?“

Odg: „Ponekad, a nekad naručujem knjige sa stranica.“

Pitanje: „Zašto se danas ne čita puno?“

Odg: „U slobodno vrijeme su svi na mobitelima, koriste puno aplikacija koje odvlače pozornost. Knjige su postale dosadne jer na aplikacijama gledamo tuđe živote. Mislim da bi svi trebali više čitati, neki u mom razredu baš ne znaju dobro čitati.“

Pitanje: „Koje su dobrobiti čitanje?“

Odg: „Više znanja, knjiga nas mogu tjerati da se ponašamo bolje. Volim čitati jer ne želim biti na mobitelu jer znam da iz njega neću ništa novo naučiti.“

L. S., 7. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Volim čitati fantasy, krimiće i ljubice. Fantasy sam počela čitati s 11 jer se u tim knjigama nalaze neke nestvarne stvari. Čitam dok nisam na mobitelu.“

Pitanje: „Imaš li neki hobi osim čitanja?“

Odg: „Volim crtati i plesati. Volim ići u muzeje.“

Pitanje: „Koristiš li knjižnice?“

Odg: „Koristim uglavnom školsku knjižnicu, ali nema dovoljno ostalih knjiga osim lektira.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Sviđaju mi se, sad čitam Maturalac što mi je zanimljivo jer i ja ove godine idem na maturalac.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Baka, a brat samo ponekad. Učiteljica me motivirala da i ja počnem čitati.“

Pitanje: „Koje su dobrobiti čitanja?“

Odg: „Učenje novih riječi i učenje. Kada čitam uzbuđena sam i znatiželjna. Na početku su neke knjige dosadne, ali postanu zanimljive.“

N. Š., 8. razred

Pitanje: „Koliko i što čitaš?“

Odg: „Više sam čitao kad sam bio manji jer sam imao više vremena, a sad kada stignem. Najviše volim izmišljeno, nestvarno.“

Pitanje: „Što misliš o lektirama?“

Odg: „Ima ih zanimljivih, a većinom su tu zbog pouka. Služe tome da mi izvučemo pouku iz njih. Imaju nekih lektira koje bi nam trebale pomoć u životnim situacijama i povijesnih da naučimo nešto.“

Pitanje: „Koje su dobrobiti čitanja?“

Odg: „Da proširimo rječnik, da se ne koristimo samo riječima koje čujemo u filmovima. To nam pomaže u razgovorima.“

Pitanje: „Zašto danas baš ne čitamo?“

Odg: „Lakše im je pogledati film nego pročitati knjigu. Čitati im se ne da, a tijekom filma se mogu opustiti i ne moraju zamišljati kako nešto izgleda. To može biti i pozitivno i negativno.“

Pitanje: „Čitaju li tvoji ukućani?“

Odg: „Tata najviše, mama nešto manje.“

Pitanje: „Imaš li hobije osim čitanja?“

Odg: „Volim gledati filmove i serije, ali ne one koji su napravljeni prema knjigama koje sam čitam i obrnuto. Ne volim kad mijenjaju stvari. Slušam glazbu.“

Reading attitudes and practices of students of Ljudevit Modec Primary School in Križevci (Croatia)

Abstract

Scientists warn of worsening attention and concentration among young people. Less and less time is spent reading, and more and more with screens and social networks. This paper deals with the topic of reading among young people. The paper explores various aspects of the benefits of reading, emphasizing the positive effects that reading has on the individual and society. Through the analysis of scientific research, among the benefits of regular reading stand out the development of cognitive skills, improvement of concentration, reduction of stress and stimulation of emotional intelligence. Also, the paper deals with social and cultural aspects, investigating how reading contributes to the spread of knowledge, understanding diversity and encouraging creativity. The goal of the research in this paper was to investigate reading attitudes, practices and motivations of students, for example, what motivates students to read and their awareness of the influence of reading on them. The students of Ljudevit Modec Elementary School in Križevci (Croatia), who were recognized as interested in reading by the teachers were examined.

Keywords: reader attitudes, youth, benefits of reading, social networks